

بسم الله الرحمن الرحيم

آشنایی با سوره ها

پدیدآورنده : محدثی، جواد

www.fa.islamic-sources.com

فهرست مطالب

پیشگفتار

فاتحه

بقره

آل عمران

نساء

مائده

انعام

اعراف

مجادله

یونس

هود

یوسف

حجر

توبه

رعد

ابراهیم

نحل

اسراء

کهف

مریم

طه

انبیاء

حج

مؤمنون

نور

فرقان

شعراء

نمل

قصص

عنکبوت

روم

لقمان

سجده

احزاب

سبا

فاطر

یس

آشنایی با سوره ها صفحه: 4

صافات

ص

زمر

مؤمن

فصلت

شوری

زخرف

دخان

جاثیه

احقاف

(محمد)ص

فتح

حجرات

ق

ذاریات

طور

نجم

قمر

رحمن

واقعہ

حدید

حشر

ممتحنہ

صف

جمعہ

منافقون

تغابن

طلاق

تحریم

ملک

قلم

حاقہ

معارج

نوح

جن

مزمل

مدثر

قیامت

دھر

مرسلات

آشنایی با سوره ها صفحه: 5

نبا

نازعات

عبس

تکویر

انفطار

مطففین

انشقاق

بروج

طارق

اعلی

غاشیه

فجر

بلد

شمس

لیل

ضحی

انشراح

تین

علق

قدر

بینه

زلزال

عادیات

قارعه

تکثیر

عصر

همزه

فیل

ایلاف

معاون

کوثر

کافرون

نصر

تبت

اخلاص

فلق

ناس

آشنایی با سوره ها صفحه: 6

پدیدآورنده : محدثی، جواد

- : مترجم / مصحح

ناشر : مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

محل نشر : قم

سال نشر : 1377

تعداد جلد : 1

صفحات : 132

قطع : جیبی

زبان : فارسی

تیراژ

قیمت

آشنایی با سوره ها صفحه: 7

پیشگفتار

آگاهی های کلی و مقدماتی وظیفه ما در قبال قرآنتاریخچه و چگونگی نگارش و تدوین شناخت مکی و مدنی شان «سوره» قرآنتقسیمات قرآناسامی قرآناسامی سوره های قرآنمعنای نزولتفسیر قرآنتفسیر به رایمحکم و متشابهناسخ و منسوخو اما این کتابی نوشتها آگاهی های کلی و مقدماتی

شهادت «و در مرگ، طالب، «سعادت» پیامبر اسلام(ص) می فرماید: اگر در زندگی، خواستار «هستید، اگر نجات در روز حسرت، و سایه سار در گرمای محشر را می خواهید، و اگر هدایت را در روز سرگردانی و حیرت قیامت می خواهید، قرآن بیاموزید، زیرا که آن: کلام خدا و ایمنی از شیطان است و مایه برتری در میزان. (1)

بهترین شما کسانی هستند که قرآن را فراگیرند و به « : و نیز پیامبر اسلام(ص) می فرماید دیگران هم بیاموزند « (2)

خداوند قرآن را برای زمان خاص یا مردم خاص قرار نداده است. بلکه « : امام صادق(ع) می فرماید قرآن، تا روز قیامت، در هر زمان، تازه، و نزد هر قومی شاداب است. « (3) « امام خمینی) « قرآن باید در تمام شئون زندگی ما حاضر باشد

وظیفه ما در قبال قرآن-1

مسلمان بودن و بیگانگی با قرآن، سازگار نیست.

...اعتقاد به اسلام و ناآشنائی نسبت به کلام الله مجید، زشت و نکوهیده و ننگ است. و

بنده خدا بودن و با پیامبر خدا، انس نداشتن، عجیب و باور نکردنی است. ادعای دوستی خدا

کردن ولی کلام دوست را نخواندن و نفهمیدن، قابل قبول نیست. با این حساب، وظیفه یک

مسلمان، نسبت به قرآن کریم، آنست که این کتاب آسمانی را که مجموعه پیام های الهی و

وحی خداوند به پیامبر، و حاوی دین اوست، در مرتبه اول بتواند درست بخواند، از آن پس، معنی

آیات و مفهوم سوره ها را درک کند و در مرحله سوم، به دستورات قرآن عمل کند، و در عمل

هم، اخلاص داشته باشد... و در راه تحقق بخشیدن به اهداف آن و اجرای قوانینش در سایه یک

حکومت و نظام اسلامی بکوشد.

« پیاده کردن در جامعه «، « عمل کردن «، « فهمیدن «، « خواندن «...

گرچه شناخت تفصیلی قرآن و آشنائی با دریای مواج حقایق آن و چشیدن و سیراب شدن از

کوثر زلال و گوارای معارفش، در علم تفسیر و کتب مفصل میسر است ولی بدست آوردن شناختی کلی و اجمالی نسبت به کل این کتاب مبارک و محتوای سوره های آن، حداقل کاری است که برای هر مسلمان، ضروری است. و... هدف از تنظیم این نوشته، بیشتر کسب همین شناخت اجمالی برای علاقه مندان، بخصوص جوانان عزیز و دانش آموزان گرانقدر می باشد شناخت اینکه: قرآن چیست؟ و چه هدف و نقشی دارد و به چه کار می آید؟ و چه مطالبی در ... آن است؟

در اینجا بد نیست که چند جمله از امام خمینی - اطال الله عمره - که عرفان مجسم است و حیات بخش مسلمین و آبروبخش اسلام در این قرن و این جهان و آشناترین قرآن شناس، به معارف این پیام آسمانی، نقل کنیم

« قرآن، غنی ترین کتاب های عالم است در تعلیم و تربیت. (60/9/18)

« قرآن و اسلام، مہجور و مظلوم است. برای اینکه مہجوریت قرآن و مہجوریت اسلام، به این است که مسائل مہم قرآنی و مسائل مہم اسلامی یا بکلی مہجور است، یا برخلاف آنها، آشنایی با سوره ها صفحه: 8

بسیاری از دولتهای اسلامی قیام کردند ...» (60/11/21)

« قرآن، باید در تمام شؤون زندگی ما حاضر باشد. » (60/11/21)

« قرآن کریم، فشرده ای از تمام خلقت، و تمام چیزهائی که در بعثت باید انجام بگیرد. قرآن کریم، یک سفره ای است که خدای تبارک و تعالی بوسیله پیغمبر اکرم در بین بشر گسترده است که تمام بشر از آن، هر یک به مقدار استعداد خودش استفاده می کند. » (60/3/11)

« باید همگان افکار خودشان را متوجه کنند به این کتاب بزرگ، تا اینکه با این کتاب بزرگ را بطوری که هست و بطوریکه ما می توانیم از او استفاده کنیم. همه استفاده کنند. و قرآن آمده است

برای استفاده همه طبقات، هر کس به مقدار استعداد خود. » (60/3/11)

اینک، به چند بحث کلی، بصورت خیلی فشرده، پیرامون قرآن کریم، اشاره می کنیم، تا برسیم به توضیح پیرامون تک تک سوره های قرآن

تاریخچه و چگونگی نگارش و تدوین قرآن -2

قرآن، که معجزه جاویدان پیامبر اسلام است، کتاب شناخت و معرفت است

کتاب انسان سازی و تربیت بشر است

کتاب نور و روشنائی و حکمت است. کتاب اندیشه و تفکر و تدبیر و خداشناسی است

قرآن، کتاب ایمان و عمل صالح و جهاد و عدالت اجتماعی است

کتاب بشارت و انذار، وعد و وعید است

کتاب تاریخ سازنده است. کتاب سازنده تاریخ است

کتاب حکومت و سیاست و قانون است

کتاب همیشگی و همه جایی و همه جانبه و جامع است

کتاب هدایت و راهنمایی است... و سخن خداوند است و پیام آسمانی او

این قرآن، بتدریج، در مدت 23 سال در شرایط گوناگون و طبق نیاز، نازل شد و احکام و مقررات و به پیامبر رسید و پیامبر هم آیات کتاب را به مردم ابلاغ « وحی » عقاید و معارف اسلام، از طریق کرد.

آیات قرآن که نازل می گردید، پیامبر آنها را بازگو می کرد، تا هم خودش آنها را حفظ کند و هم

کتاب وحی « نویسندگان وحی، آنها را ثبت کرده و بنویسند. نویسندگان آیات قرآن به نام «

معروف بودند که بارزترین این چهره ها، علی بن ابیطالب (ع) بود

نویسندگان وحی، آیات نازل شده را، بر اساس امکانات آن دوران، روی پوسته درختان، برگ

درخت، پارچه و حریر پوست حیوانات، استخوانهای پهن، سنگ و سفال، و احیاناً کاغذ، می

نوشتند

بود که در آغاز بعثت انجام گرفت. از آن پس « علق » اولین آیاتی که نازل شد، آیات اول سوره

برای مدتی طولانی، نزول آیات قطع شد ولی مجدداً شروع گردید

آنچه نازل می شد در خانه پیامبر نگهداری می شد تا بعداً بصورت یک مجموعه در آید. حافظه

قوی عرب ها، و نیز شوق فراوان مسلمین و همچنین مجذوب شدن افراد به زیبایی و فصاحت و

بلاغت و گیرایی قرآن، باعث شده بود که آیات را زود حفظ کنند

تقسیمات قرآن-3

قرآن 114 سوره دارد و بیش از 6 هزار آیه. و مجموع قرآن را هم به 30 جزء تقسیم کرده اند و هر

- جزء هم از چهار قسمت - بنام حزب - تشکیل شده است. و هر سوره هم از چند جمله و فراز

نامیده می شود - تشکیل یافته است. « آیه » که بنام

شروع شده است. « بسم الله » سوره ها (غیر از سوره نهم، توبه) با

است با سه « کوثر » است، با 286 آیه، و کوتاهترین سوره ها « بقره » طولانی ترین سوره ها آیه.

نمی « بسم الله » آیات، به تدریج که نازل می شد. بدنبال هم نوشته می شد و تا وقتی که آمد، نویسندگان وحی، آیات را در دنباله آیات قبل بعنوان ادامه همان سوره می نوشتند. این جریان عادی و طبیعی قضیه بود.

غالباً ترتیب آیه های یک سوره، بر حسب نزول بود. مگر در برخی از موارد، که شخص پیامبر(ص)، از طریق دریافت وحی، دستور می داد که این آیات، در فلان سوره، یا قبل و بعد از فلان آیه، نوشته شود، که این ترتیب غیر عادی بود. وگرنه آیاتی که پشت سر هم - با فاصله زمانی یا بی فاصله - نازل می شد کتاب وحی، آنها را بدنبال هم ثبت می کردند تا شروع آیات (دیگر، با بسم الله الرحمن الرحیم، که می فهمیدند سوره جدیدی است. این را امام صادق(ع) فرموده است. (4) قرآنی را که علی(ع) بعداً تنظیم کرد، بر اساس تاریخ نزول بود.

بسیاری از علماء معتقدند که چون تا آخرین روزهای حیات پیامبر، آیات به مناسبت‌هایی نازل می شد، بنابراین، در حال وفات پیامبر، گرچه کل آیات قرآن، موجود و نوشته شده بود، ولی بصورت یک مجموعه مدون و بصورت یک صحیفه و میان دو جلد، گردآوری نشده بود و این کار بعد از آن حضرت انجام گرفت. خود پیامبر(ص) چنین مسئولیتی را به علی(ع) واگذار کرده بود.

زید بن « در زمان عثمان، چون اختلاف در نحوه قرائت قرآن پیش آمده بود، هیئتی به سرپرستی ماموریت یافتند که همه نسخه های رائج را جمع آوری کرده و بر اساس متواترترین و « ثابت مشهورترین نوع قرائت، یک نسخه تدوین کنند. و چنین نیز شد. نسخه های دیگر را از بین بردند و برای وحدت قرائت، از روی آن نسخه، عیناً چند نسخه برداشته شد که به هر یک از شهرهای: مکه، بصره، کوفه، مصر، یمن، شام، بحرین ... فرستاده شد و یکی هم که نسخه در خود مدینه نگهداری می شد. (« ام » اصلی و مادر بود (معروف به

ترتیبی که در قرآن های موجود است، بر اساس تاریخ نزول آیات و سوره ها نیست. در کتاب مفصلتر، تحقیقات فراوانی درباره تشخیص سیر نزول آیه ها و سوره های قرآن بر حسب زمان، انجام گرفته و حتی فهرست سوره ها بر اساس تاریخ نزول، ذکر شده است. ولی چون تفاوت هایی با هم دارند و در نتیجه تحقیقات، وحدت نظر نیست، از این جهت از نقل هرست سوره ها

بر آن اساس صرفنظر می شود

اسامی قرآن-4

از خود قرآن کریم، در آیات شریفه، با عناوین و اسامی گوناگونی یاد شده است. همچون: قرآن، فرقان، نور، کلام الله، ذکر، احسن الحديث، مثانی، تنزیل، بیان، بلاغ مبین، مجید، کریم، کتاب، ...مبین و

امام صادق(ع) فرموده است: قرآن، به کل این کتاب آسمانی گفته می شود ولی فرقان، به آیات محکماتی که عمل کردن به آنها واجب است. (5) دقت در معنی و مفهوم هر یک از این اسامی، مطالب زیادی را برای ما روشن می سازد

اسامی سوره های قرآن-5

هر یک از 114 سوره قرآن، اسمی دارد. بعضی سوره ها هم چندین نام دارد. بعنوان مثال، سوره حمد، بیست و چند نام دارد. نام بعضی از سوره ها به اسم اشخاص است. مانند سوره های: یونس، هود، یوسف، ابراهیم، محمد، مریم، لقمان، نوح و... نام بعضی از سوره ها هم از حروف مقطعه اول سوره گرفته شده، مثل سوره های: طه، یس، ص، ق و... و اکثر سوره های دیگر، به نام پدیده های طبیعی، آشنایی با سوره ها صفحه: 10

حیوانات، تیپ ها و گروه های اجتماعی، حوادث تاریخی و... می باشد

نام سوره ها، یک چیز قطعی و اجتناب ناپذیر نیست. اغلب به تناسب موضوع و مسئله ای است که در سوره مطرح شده یا از موضوعات گوناگون یک سوره، چشمگیرتر بوده است. روی همین جهت است که بعضی از سوره ها چند اسم دارند. و به همین جهت هم بوده است که در برخی از نسخه های قرآن، برای سوره ها نامی نمی نوشتند، و یا اینکه می گفتند سوره ای که در آن بقره یا آل عمران یا مریم ذکر شده است، نه اینکه اسم اینها مشخصا همینها باشد. البته طبیعی است که با گذشت زمان آن مشخصه، بعنوان نام سوره، معروفیت پیدا کرده علم بشود

در این نوشته، سعی شده است توضیحی مختصر هم درباره نام سوره ها داده شود

سوره « 6- معنای »

گرفته شده است. سوره به معنی رفعت و منزلت است. « سور » کلمه سوره، از ریشه لغوی

می نامند. « سور » باروی شهر را

« سوره بخشی از قرآن است، همانند شهری که حصار و دیواره ای، آنرا از قسمتهای دیگر جدا

می کند. « (6)

شناخت مکی و مدنی - 7

از جالب ترین مباحث شناخت قرآن، شناخت آیات و سوره های مکی و مدنی است. و نیز شناخت آیاتی که در مکه درباره اهل مدینه نازل شده و در مدینه، درباره اهل مکه. یا آیاتی که در جحفه، بیت المقدس، طائف، حدیبیه و... نازل شده، یا شناخت آیه های مدنی در سوره های مکی، یا آیات مکی و سوره های مدنی

سوره ها و آیه های مکی، به آنهایی گفته می شود که قبل از هجرت، نازل شده باشد و سوره

های مدنی به سوره هایی که بعد از هجرت، نازل شده، اگرچه در مکه باشد

بعضی از علماء هم، ملاک مکی یا مدنی بودن آیات و سوره ها را، نزول آنها در مکه یا مدینه (و

اطراف هر یک) دانسته اند. نه قبل از هجرت و بعد از هجرت

نزول اغلب سوره های کوتاه قرآن، دفعی و در یک نوبت و یکپارچه بوده است و همچنین بعضی

از سوره های متوسط قرآن. حدود پنجاه و سه سوره از سوره های قرآن به اینصورت فرود آمده

است.

ولی بیشتر سوره های بزرگ، در چند نوبت و به مناسبت های گوناگون نازل شده و بعدا

مجموعه آنها بصورت یک سوره درآمده است، که گاهی فاصله زمانی آیات نازله که در یک سوره

آمده، به چند سال هم می رسد. در بعضی موارد، در وسط آیات مدنی، آیه های مکی گنجانده

شده است

در مورد ترتیب سوره ها به شکل کنونی در کل قرآن بسیاری آن را به دستور پیامبر(ص) می

دانند، و برخی این ترتیب را بر اساس نظر صحابه. همچنانکه گفته شد، در اعتبار مکی یا مدنی

را. « مکان » را ملاک قرار داده اند و بعضی ها « زمان » بودن، بعضی ها

در هر صورت، به یکی از دو راه می توان مکی یا مدنی بودن آیه و سوره را معلوم کرد

(دلیل نقلی: استفاده از احادیث ائمه(ع - 1

دلیل مضمونی: دقت در محتوا و مضمون آیات و سوره ها - 2

معمولا این ویژگی ها را دارد: (با توجه به مضمون « مکی » گفته اند (7): آیات و سوره های

(آنها).

...دعوت به اصول عقائد، خدا، قیامت، بهشت، و جهنم و - 1

آشنایی با سوره ها صفحه: 11

(دعوت به اخلاق متعالی (در قبال فساد اخلاق دوره جاهلی - 2

کوتاه بودن آیات و سوره ها (با توجه به بعد ادبی و فصاحت و بلاغت بیشتری که در سوره - 3

(های کوچک است

کثرت سوگند، و سوره هائی که با سوگند شروع می شود - 4

بحث و مجادله با مشرکین و ابطال نظریه آنان - 5

کثرت (یا ایها الناس...) و ندرت و کم بودن (یا ایها الذین آمنوا...) در اول آیات - 6

قصص انبیاء و امت ها و گروههای اجتماعی موافق و مخالف - 7

در مقابل، آیات مدنی، معمولاً این خصوصیات را دارد

طولانی بودن آیات و سوره ها - 1

جدال با اهل کتاب (یهود و نصاری) و دعوت آنان به توحید اسلام - 2

دعوت به جهاد و مسائل مربوطه - 3

بیان احکام و مقررات و قوانین اجتماعی مثل: نماز، روزه، زکات، خمس، حدود، قصاص، اهل - 4

ذمه، جزیه، احکام ارث و... قوانین دیگر

مجددا یادآوری می شود که این ملاکها، صورت غالب و اکثریت را بیان می کند نه یک حکم کلی

و غیر قابل استثناء را

شان نزول - 8

شان نزول، یعنی شناختن موقعیت و مناسبتی که در آن آیات، نازل شده است. این شناخت، به

ما کمک می کند که آیات و معارف آنها را بهتر و دقیقتر درک کنیم، انگیزه و حکمت تشریع بعضی

از احکام را بدانیم و آیاتی که مفاهیمش کلی است، مصداقهای جزئی و خاص آنها را هم

بشناسیم

هیچ آیه « : داناترین قرآن شناس، به این اسباب نزول، امام علی(ع) است که خود فرموده است

ای نازل نشده مگر اینکه می دانم که درباره چه کسی، و کجا و کی و به چه مناسبتی نازل

شده. خدای من، به من قلبی با ادراک و زبانی گویا بخشیده است. » (8)

قرآن در سه بخش نازل شده است. یک سوم آن درباره ما و دشمنان ما « : و نیز فرموده است است. یک سوم دیگر، سنت ها و مثلهاست. و یک سوم هم، فریضه ها و احکام و قوانین است. « (9)

این، یک تقسیم بندی کلی نسبت به محتوای قرآن کریم است

تفسیر قرآن -9

تفسیر بمعنای روشن ساختن و پرده برداشتن از روی یک چیز است

علم تفسیر، یکی از علوم مهم اسلامی مربوط به قرآن است. علمی است که برای ما کشف نقاب و پرده از چهره الفاظ و آیات قرآن می کند و ما را به فهم مفاهیم واقعی قرآن و مراد خدای تعالی نزدیک می سازد

تفسیر، یا در مورد الفاظ مشکل و غیر مانوس است که موجب ابهام هائی در فهم معنی آیه یا آیاتی می شود، یا اینکه مواردی بصورت مجمل و مختصر بیان شده که احتیاج به توضیح و تفصیل و تشریح دارد

بزرگترین مفسران قرآن، ائمه اهلبیت(ع) می باشند که خانه زاد قرآن و پرورش یافته مکتب وحی اند و از سرچشمه، آب نوشیده اند و علمشان خدائی است

در تفسیر قرآن، شیوه های گوناگونی وجود دارد که یکی از آنها، تفسیر متکی به احادیث است یعنی در فهم مراد از آیه، به روایاتی که از ائمه نقل شده، اعتماد می شود. و شیوه دیگر، و

آشنایی با سوره ها صفحه: 12

تفسیر قرآن به قرآن است یعنی از کنار هم گذاشتن آیات مشابه و جمع بندی از آیات در زمینه خاصی، به روشن کردن معنای آیه می پردازند و با استناد به برخی آیات کلیدی در فهم معارف قرآن و شاخص قراردادن آنها مراد آیات دیگر را (حتی آیات متشابه را) بدست می آورند. و این دقیقتر و عمیقتر از صرف کنار هم گذاشتن آیات، و نتیجه گیری از جمع بندی آنهاست، که بر این اساس تفسیر کرده است و به عنوان نمونه، « المیزان » مرحوم علامه طباطبائی در تفسیر برهان و تفسیر نور الثقلین، از تفسیرهای حدیثی است. و شیوه های دیگری هم در تفسیر قرآن وجود دارد

تفسیر به رای -10

نهی شده و به کسی که تفسیر به رای کند وعده آتش « تفسیر به رای » طبق روایات زیادی، از

دوزخ داده شده است.

تفسیر به رای آن است که انسان، قرآن را بر اساس نظریات شخصی خود، آنگونه که می پسندد، آنطور که دلش می خواهد و مورد نظرش است تفسیر و معنی کند و قرآن را بر آراء شخصی خود تطبیق دهد و عقیده شخصی خود را به قرآن تحمیل کند. یعنی بجای آنکه شاگرد قرآن باشد و به پیام قرآن گوش دل بسپارد و هرچه از قرآن برمی آید آن را بپذیرد (چه در زمینه عقائد، چه احکام و غیره...) بخواهد که به زور معنائی را به قرآن نسبت دهد و مایل باشد که از قرآن اینگونه مطلب بدست آید، به تعبیر علامه طباطبایی، رسوبات ذهنی و پیشداوری های خود را در فهم معنی آیات، دخالت بدهد؛ و دنباله روی و پیروی از قرآن را رها کند... این گونه برخورد با قرآن، شیوه قلب های بیمار و اندیشه های ناسالم است و سر از التقاط درخواهد آورد. و حرام و ممنوع است.

محکم و متشابه - 11

تقسیم می کند و « متشابهات » و « محکمت » در خود قرآن، در یک تقسیم بندی، آیات را به بیماردلان را دنباله روایات متشابه معرفی می نماید. (10)

محکمت، آیاتی هستند که از نظر لفظ و معنی، محکم و استوار و بدون ابهام و شبهه هستند و مراد از آیه روشن است و آن را به معانی دیگر نمی توان حمل کرد. ولی متشابهات، آیاتی هستند که یا از نظر لفظ، یا از نظر معنی، ابهام ها و چند پهلویی هائی دارند و قابل این هستند که به معانی گوناگون، تاویل و تفسیر شوند و برای فهم درست مقصود، باید از جایی دیگر دلیل و شاهد بیاوریم. البته برای محکم و متشابه، معانی دیگری هم گفته اند که بیان آنها چندان ضرورتی ندارد.

اثمه و اهل بیت عصمت (ع)، طبق بعضی از احادیث، به مقصود واقعی آیات متشابه واقفند چرا هستند. « راسخین در علم » که آنان مصداق اکمل

ناسخ و منسوخ - 12

گاهی در آیات قرآن، بیان حکم و قانونی شده است. سپس آیه ای نازل شده. حکم و دستور العمل سابق را لغو، باطل یا متوقف کرده و قانونی دیگر بیان می کند و در واقع سرآمدن مدت عمل به حکم سابق را اعلام می کند معنای نسخ همین است، یعنی برداشتن یک حکم و می گویند و آیه ای را که « منسوخ » عوض کردن یک تشریع. آیه ای را که حکمش عوض شده

است. ممکن است در تنظیم قرآن به آیه ناسخی برخورد کنیم که در « ناسخ » بعدا آمده

نوشتن، پیش از منسوخ آمده باشد

پس می بینیم که شناخت آیات ناسخ و منسوخ، علاوه بر کمکی که به فهم درست معانی آیات

می کند، ما را از اشتباه در تفسیر و برداشت غلط و انحرافی از این کتاب آسمانی بازمی دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 13

لذا دانستن آیات محکم و متشابه، ناسخ و منسوخ و عام و خاص، برای کسی که تفسیر قرآن

می کند ضروری است

در نسخ، این تغییر حکم، طبق شرائط زمانی و مقتضیات خاص مکلفین است که بر اساس

مصلحتی معین، از طرف خداوند انجام می گیرد

مثال: فرضا آیاتی به مؤمنین دستور می دهد که در مقابل تعرض و آزار مشرکین عفو اغماض و

گذشت کنند (آیات مخصوص به دوران مکه) و آیاتی هم فرمان مقابله و مبارزه و جهاد در برابر

مشرکین می دهد (از آیات دوره مدینه) آیات نوع دوم، نسخ کننده حکم آیات اولی است

و اما این کتاب

نوشته حاضر، اطلاعات مفید و مختصری را پیرامون یکایک 114 سوره ای که در قرآن است، ارائه

می دهد. از قبیل: نامهای سوره ها، معنی و مناسبت این نامها برای سوره ها، اجمالی از

محتوا و مطالب سوره، تعداد آیات، شان نزول، محل نزول و سال نزول و... از این قبیل اطلاعات

این کتاب، دوبار هم قبلا چاپ شده است اما در این چاپ، اضافات و تجدید نظرهایی انجام

گرفته. بعلاوه بیشتر این مقدمه، در این چاپ اضافه شده است. امید است که برای علاقمندان

بخصوص دانش آموزان و معلمان کلاسهای قرآن و مربیان پرورشی و عموم کسانی که در این

حد، می خواهند با قرآن و سوره هایش آشنا شوند مفید قرار گیرد

انشاء الله

قم - شهریور 1362 - جواد محدثی

پی نوشتها

ان اردتم عيش السعداء و موت الشهداء و النجاة يوم الحسرة و الظل يوم الحرور و الهدى يوم -1

الضلالة فادرسوا القرآن فانه كلام الرحمن و حرز من الشيطان و رجحان في الميزان (بحار الانوار

ج 92 ص 19).

خیارکم من تعلم القرآن و علمه (وسائل ج 4 ص 825- 2)

ان الله تبارک و تعالی لم يجعله لزمان دون زمان و لا لناس دون ناس فهو فی کل زمان جدید و -3

عند کل قوم غرض الی یوم القیامه (بحار الانوار ج 2 ص 280)

كان يعرف انقضاء سورة بنزول بسم الله الرحمن الرحيم، ابتداء لآخری (مصباح الفقیه کتاب -4

الصلوة ص 276)

القرآن جملة الكتاب و الفرقان المحکم الواجب العمل به (تفسیر برهان ج 1 ص 269- 5).

الاتقان سیوطی، ج 1 ص 52- 6.

آشنایی با علوم قرآن، داود عطار -7

ما نزلت آیه الا و انا علمت فیمن انزلت و این انزلت و علی من نزلت ان ربی و هب لی قلبا -8

عقولا و لسانا ناطقا (تفسیر برهان ج 1 ص 17).

نزل القرآن اثلاثا: ثلث فینا و فی عدونا، و ثلث سنن و امثال و ثلث فرائض و احکام (تفسیر -9

برهان ج 1 ص 21)

هو الذی نزل علیک الكتاب، منه آیات محکمت هن ام الكتاب و اخر متشابهات... (آل عمران -10

7).

120500

آشنایی با سوره ها صفحه: 14

فاتحه

فاتحهفاتحه

نامیده می « فاتحه » ، چون قرآن با این سوره شروع می شود و این سوره آغازگر قرآن است

حمد « شود. بخاطر حمد و ستایشی که در این سوره از خداوند بعمل آمده نام دیگرش سوره «

سبع المثانی « هم از آن یاد می شود. نام دیگرش « نور » و « وافیة » و « شکر » است. و نیز بنام

« امام صادق(ع) فرموده است: سوره ای که اولش ستایش، وسطش . « ام الكتاب » است و نیز

اخلاص و آخرش نیایش است. (تفسیر برهان ج 1 ص 42).

این سوره 7 آیه دارد و در سال سوم بعثت آمده و چهل و سومین سوره است که در مکه نازل

شده است. بعضی هم این سوره را اولین سوره دانسته اند

آشنایی با سوره ها صفحه: 15

بقره

بقره بقره

در آیات 17 تا 73 این سوره داستان فرمان خدا به بنی اسرائیل، مبنی بر کشتن و ذبح کردن گاو، بیان شده است.

این سوره کلا در مورد مؤمنین و مشرکین و منافقین و خلقت آدم و بدعتهاى اهل کتاب و ماجراهای موسی و بنی اسرائیل و بنای کعبه توسط حضرت ابراهیم و نعمت‌های خداوند و مسائل قصاص و وصیت و قتال با مشرکین و نکاح و طلاق و ربا و مجادله ابراهیم با مشرکین بر سر اعتقاد به توحید و تغییر قبله و احکامی از حج و ارث و روزه و ... می باشد. آیه الكرسي، آیه این سوره است 255

آیه دارد و بیشتر آیاتش در مدینه و پس از هجرت نازل شده است 286

آشنایی با سوره ها صفحه: 16

آل عمران

آل عمران آل عمران

عمران پدر حضرت مریم بود. خاندان عمران عبارت می شود از عمران و همسرش و مریم و عیسی. در آیه 33 می خوانیم

« خداوند، آدم و آل ابراهیم و آل عمران را بر جهانیان برگزید .»

در این سوره، که 200 آیه دارد و در سال سوم هجرت در مدینه نازل شده است از توحید و مقاومت در برابر دشمنان و مردم شناسی و در رابطه با جنگ بدر و احد و زندگی مسلمین در آن فراز و نشیبها، سخن می گوید. در بخشی هم ولادت مریم و عیسی و نصاری و مجادله با اهل کتاب مطرح است و از شیوه های عمل مخالفان و مخالفت های یهودیان هم سخن به میان آمده است و در کل، بشارتی برای اصحاب پیامبر است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 17

نساء

نساء نساء

در قسمتهائی از این سوره، مسائل و احکامی درباره ازدواج با زنان و ح

در قسمتهائی از این سوره، مسائل و احکامی درباره ازدواج با زنان و حقوق آنان و روابط

خانوادگی و حل اختلافات و مسئله ارث و طلاق و ... بیان شده است. از آیه 136 به بعد، تشریح

روحیات منافقین است

از موضوعات دیگر این سوره، احکام نماز و جهاد و هجرت و شهادت و تجارت، حالات اهل کتاب،

و همچنین شئون جامعه اسلامی است که بر ویرانه های سنت های جاهلی بنا می شود. و

دستورات اجتماعی اسلام در این سوره ذکر شده است

این سوره در مدینه و پس از هجرت نازل شده است. و 176 آیه دارد. فوق آنان و روابط خانوادگی

و حل اختلافات و مسئله ارث و طلاق و ... بیان شده است. از آیه 136 به بعد، تشریح روحیات

منافقین است

از موضوعات دیگر این سوره، احکام نماز و جهاد و هجرت و شهادت و تجارت، حالات اهل کتاب،

و همچنین شئون جامعه اسلامی است که بر ویرانه های سنت های جاهلی بنا می شود. و

دستورات اجتماعی اسلام در این سوره ذکر شده است

این سوره در مدینه و پس از هجرت نازل شده است. و 176 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 18

مانده

ماندهمانده

در آیه 112 تا 115 حواریون و پیروان عیسی(ع) از او درخواست می کنند که برای اطمینان

:بیشتر، خداوند از آسمان، خوان غذا فرود آورد. و عیسی از خداوند می خواهد که

« ... پروردگار! برای ما غذائی از آسمان نازل کن تا برای اول و آخر ما عید باشد و نشانه ای از تو

«.

است. این سوره دارای 120 آیه است و پس از هجرت، در مدینه جزء « عقود » ، نام دیگر سوره

آخرین سوره هائی است که نازل شده و عمدتاً تاکید آیاتش بر بنای اجتماعی اسلامی، بر پایه

بینش توحیدی و مبارزه با خرافات و شرکها و تاسیس روابط صحیح اجتماعی و احکام حلال و

حرام می باشد. حرمت شراب و قمار، در آیه 90 آمد است

و از این رهگذر، مسائلی از عهد و پیمان و حدود و قصاص و داستهائی از هابیل و قابیل و از بنی

اسرائیل نیز بیان شده است، که در زمینه مسائل حقوقی و جزائی می باشد. مطالب مربوط به

غدير خم در آیات 3 و 67 بیان شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 19

انعام

انعامانعام

در قسمتهائی از آیات 136 تا 144 و رسوم و سنت های جاهلی را در باره گاو و گوسفند و شتر و بز و قربانی و گوشت آن بیان کرده و در اصلاح عقائد انحرافی آنان در مورد این حیوانات .کوشیده است

انسان بخصوص در مورد الوهیت و عبودیت، در این « عقیده » تلاش همیشگی قرآن در اصلاح سوره روشن است و در همین باره به مسائلی از قبیل توحید و نبوت و معاد و احتجاج با مشرکین و برخی وظائف شرعی پرداخته است

این سوره 165 آیه دارد و جز 6 آیه، بقیه در مکه و قبل از هجرت نازل شده است و بنا به نقلی ، از این سوره، مکی است. این سوره، پس از 152، 151، 140، 114، 93، 91، 23 ، آیات 15320 نازل شده است. « حجر » سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 20

اعراف

اعرافاعراف

در آیات 45 تا 48 از گروهی که در قیامت، در اعراف خواهند بود یا می کند و از خطاب های آنان با اهل بهشت، در رابطه با اعمال و پاداشها سخن می گوید. بنا به تفسیری هم، این اصحاب :اعراف، ممکن است ائمه باشند که در حدیث است که

« ما اعرافیم که یاران خود را می شناسیم و هر کس که ما را بشناسد و ما او - « نحن الاعراف را بشناسیم وارد بهشت می شود.(تفسیر البرهان ج 2 ص 17 .)

این سوره، بیشتر روی سخن با مشرکین دارد و نیز مؤمنین، و از سرنوشت انسانها در طول تاریخ در رابطه با وفا به عهد خدائی و نیز فرجام کار انسان در آخرت، و عذاب و پاداش و عرش و ساعت و قرآن و ... سخن می گوید و از آیه 148 به بعد، اشاره به رجعتی که در قوم موسی چندین بار تکرار شده و لحن « یا بنی آدم » بصورت گوساله پرستی پیدا شد می کند. خطاب ،هشدار دهنده دارد. این سوره در مکه و قبل از هجرت نازل شده و 206 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 21

مجادله

مجادله

ظهار « در آیه اول، سخن از مجادله و گفتگویی است که میان پیامبر با زنی که شوهرش او را «

کرده بود واقع شده است. ظهار، نوعی تحریم زن بود که در جاهلیت، رواج داشت

در این سوره، صفاتی از مؤمنان در رفتارهایشان و همچنین صفات مخالفان اسلام بیان شده

است. و از نجوا و درگوشی صحبت کردن نکوهش شده و وعده عذاب برای کسانی بیان شده

به آنها می دهد و در « حزب الشیطان » که با دشمنان خدا طرح دوستی می ریزند و عنوان

مطرح است. « حزب الله » پایان هم مشخصات

این سوره که دارای 22 آیه است در سال 9 هجری در مدینه نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 22

یونس

یونس

در این سوره که 109 آیه دارد و در مکه نازل شده، علاوه بر یادی از یونس پیامبر، مسائلی در

مورد توحید و رسالت انبیاء و سرگذشت امتهای گذشته بمیان آمده است. که قوت قلبی برای

مسلمین است و عبرتی است برای مخالفان عنود و سرکش. بخصوص سرگذشت هلاکت بار

فرعون و سپاه او و غرق شدنشان

آشنایی با سوره ها صفحه: 23

هود

هود

علاوه بر یادی که از هود - پیامبر قوم عاد - در آیات 50 تا 60 شده است، این سوره مشتمل بر

معارف الهی و احکام و عبادات، و آغاز و فرجام خلقت می باشد و از آیه 25 تا 45 سرگذشت

مفصل نوح پیامبر و همچنین سرگذشت صالح و لوط و شعیب و موسی نقل شده است

این سوره 123 آیه دارد و در سال 9 بعثت در مکه نازل شده است. پیامبر فرموده: سوره هود مرا

پیر کرد. این بخاطر آیه 112 است که خدا دستور به استقامت می دهد

آشنایی با سوره ها صفحه: 24

یوسف

یوسف

این سوره که 111 آیه دارد و در سال یازدهم بعثت در مکه، پس از سوره هود نازل شده سرگذشت عبرت آموز یوسف، پسر یعقوب پیامبر را به تفصیل، بیان می کند و در آیات آخر، یادی مجدد از دعوت انبیاء و موضعگیری مخالفان و پیروزی و نصرت نهائی خداوند بعمل می آید تا مؤمنین، به راه خویش دلگرم تر شوند. در بعضی احادیث آمده که چون در این سوره فتنه گری یادشان دهید که سرشار از مواظ « نور » زلیخا و غیر او آمده به زنان یاد ندهید و بجای آن سوره و احکام حجاب است. (از علی علیه السلام تفسیر البرهان ج 2 ص 242).

آشنایی با سوره ها صفحه: 25

حجر

حجر

» . 80 .

..

. 99

آشنایی با سوره ها صفحه: 26

توبه

توبه

در آیه 2 سخن از این است که اگر مشرکین از راه کج و انحرافی خویش باز گردند و حق را بپذیرند به نفع آنهاست.

این سوره، بخصوص در 40 آیه اول، اعلام جنگ با مشرکین و منافقین و اولتیماتوم با آنهاست و بسم الله الرحمن الرحيم « (آخرین حرف)ها را با آنها می زند. و بخاطر همین لحن حاد، بدون « شروع می شود.

از آخرین سوره های نازل شده در سال هشتم هجری و به روایتی در سال نهم در مدینه است و از نظر ترسیم خط مشی حکومت اسلامی با قبایل و گروه ها و جناحهای مخالف و روش سیاسی اسلام، در روابط و عملها، اهمیت خاصی دارد.

در آیه 52 مطرح شده است و « احدى الحسنین » روحیه شهادت طلبی مسلمین و رسیدن به در آیه 107 ماجرای مسجد ضرار و توطئه منافقین بیان گردیده است.

است. بنا به اعلان برائت و بیزاری نسبت به مشرکین پیمان شکن. « برائت » نام دیگر این سوره

و بهمین جهت هم در اول سوره بسم الله ... نیست زیرا بسم الله نشان امان و رافت است و

سوره برائت، بر داشتن امان است و در آن، شمشیر است.(از علی علیه السلام. به نقل

(.مرحوم طبرسی

در این سوره، مفصلاً درباره منافقین بحث شده است و مشت آنان را در رابطه با مسائل

یعنی رسوا کننده « فاضحه » مبارزاتی و اقتصادی باز کرده است و به همین جهت نام دیگرش

است. دارای 129 آیه است

آشنایی با سوره ها صفحه: 27

رعد

رعد

13 12

14 .

6 43 .

آشنایی با سوره ها صفحه: 28

ابراهیم

ابراهیم

در آیات 37 تا 42 این سوره، از دعوت و دعای این بینانگذار توحید، ابراهیم بت شکن یاد می کند

و در آیات دیگر، مطالبی از رسالت و توحید و توصیف آخرت بیان شده است. در این سوره اشاره

ای هم به سرگذشت اقوام بنی اسرائیل و عاد و ثمود دارد و سرنوشت شوم تکذیب کنندگان را

یادآوری می کند. بعد از سوره نوح، در مکه، قبل از هجرت نازل شده است، به استثنای بعضی

.آیات و 52 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 29

نحل

نحل

زنبور عسل و خانه سازی آن در کوه و کوخ و تهیه عسل از میوه ها و گلها و شفا بخش بودن

عسل در آیه 68 و 69 این سوره بیان شده و الهام خدائی به زنبور در این تدبیرها و نقشه ها ذکر

شده است.

نعمتهای فراوان زمینی و آسمانی خدا از قبیل دریا و کشتی، ماهیها، جواهرات دریائی، روشنائی ستارگان، باران، و چهارپایان و همچنین از مسئله وحی، بعثت، قیامت، بطلان عقاید نعم «مشرکین، کفر اقوام و ... از دیگر موضوعات این سوره است. بهمین جهت نام دیگرش «نعمتها» است. در این سوره، همچنین به بعضی از عادات و رسوم جاهلی هم اشاره و از آنها مذمت شده است.

این سوره در مکه بعد از سوره کهف (و قسمتی هم در مدینه) نازل شده و 128 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 30

اسراء

اسراء

آغاز سوره اشاره به حرکت و سیر شبانه پیامبر از مکه تا مسجد الاقصی به قدرت الهی شده است. این حرکت، مقدمه معراج بزرگ پیامبر به آسمانها بود و رمزی از حرکت صعودی انسان در است. «سبحان» مسیر تکامل. نام دیگر این سوره

سرگذشت بنی اسرائیل و ضعف و قوت و پیروزی و شکست آنان، بعنوان مایه عبرتی برای بنی اسرائیل «، مسلمانان در این سوره بیان شده است. بهمین علت، نام دیگر این سوره «است. در این سوره چند نکته اخلاقی (اخلاق خانواده و اجتماع) هم مطرح شده است. بهانه گیری های مشرکین در نپذیرفتن دعوت قرآن در بخش پایانی سوره بیان گشته است
سوره اسراء، 111 آیه دارد و در مکه در حدود سال 8 بعثت نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 31

کهف

کهف

به غار «دقیانوس» داستان اصحاب کهف، آن غارنشینان یکتاپرستی که از نظام شرک آلود پناهنده شدند و پس از 309 سال خواب در آن غار پس از تغییر نظام و زوال دقیانوس، به شهر برگشتند. به آیات 9 تا 26 رجوع کنید. داستان ذوالقرنین و مسافرت موسی با خضر، از فرازهای مهم دیگر این سوره است و در هر سه داستان شگفت این سوره، قدرت اعجازگر خدائی مشهود است. تباهی کار کافران و پاداش بزرگ صالحان در بهشت، از مطالب پایانی این سوره

است.

دارای 110 آیه است و در مکه قبل از هجرت نازل شده است. در حدیث است: هر که آیه آخر این سوره را هنگام خواب بخواند در هر ساعتی که بخواهد بیدار می شود. و در حدیثی دیگر آمده: هر کس هر شب جمعه این سوره را بخواند مرگش شهادت خواهد بود و در قیامت، با شهدا برانگیخته خواهد شد. (تفسیر برهان ج 2 ص 455).

آشنایی با سوره ها صفحه: 32

مریم

مریم

در این سوره داستان مریم و ولادت عیسی(ع) و یادی از انبیاء دیگر و آیاتی مربوط به دین و آخرت و توحید و شرکت بیان شده است. گیرائی و جذبه این سوره، حتی پادشاه مسیحی حبشه را هم تحت تاثیر قرار داد و وقتی که جعفر بن ابیطالب قسمتی از آن را خواند. در پایان سوره، باز هم اشاره ای شده به نهایت امر متقین و مجرمین که بهشت و جهنم است. در مکه و قبل از هجرت و بعد از سوره فاطر نازل شده و دارای 98 آیه می باشد

آشنایی با سوره ها صفحه: 33

طه

طه

در این سوره، خطاب به پیامبر اکرم، داستان شگفت موسی و برخوردش را با فرعون و جادوگران و شیوه انحرافی سامری را در حرکت ارتجاعی او در جامعه بسوی شرک و نجات قوم بنی اسرائیل از چنگ نظام فرعون را بیان کرده تا دلگرمی پیامبر و آموزش مسلمین فراهم آید. در قسمت آخر سوره از فرمان سجده بر آدم و اغوای ابلیس و هبوط و خروج آدم از بهشت یاد شده است.

هم یاد شده است و نام « حکیم » از سوره های مکی است و 135 آیه دارد. و به نام سوره

است. « کلیم » دیگرش هم سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 34

انبیاء

انبیاء

در ابتدای سوره، اساس دعوت پیامبران، فرجام پیروان و مخالفان، موضعگیری خصمانه مشرکین با آئین توحیدی بیان شده و در خلال سوره، بادی از سرگذشت: ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادريس، یونس، زکریا و یحیی به میان آمده است و نیز از قیامت و معاد، که در کنار توحید، سر لوحه دعوت همه انبیاء است، در پایان سوره یاد شده است. در واقع، این سوره، با بیان این معارف اتمام حجتی است برای هر دو گروه موافق و مخالف. و هشدار اینکه در محکمه قیامت، به حساب ها رسیدگی خواهد شد.

شصت و دومین سوره ای است که در سال 6 بعثت در مکه فرود آمده و دارای 112 آیه می باشد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 35

حج

حج

از آیه 26 تا 37 از ساختن کعبه و فوائد و آثار فریضه اجتماعی - سیاسی - عبادی حج و اعمال این عبادت، سخن به میان آمده است. و قبل از آن، از هیبت و عظمت پر پا شدن قیامت، در 10 آیه سخن گفته شده است.

مبدء و معاد و جدال و جهاد با مشرکین از مطالب مهم دیگر این سوره می باشد. و در چند جا هم از قدرت مطلقه خدا در دنیا و آخرت یاد می شود.

در سال 3 هجری در مدینه بعد از سوره نور نازل شده و 78 آیه دارد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 36

مؤمنون

مؤمنون

در 11 آیه اول صفات و ویژگیهای مؤمنین را از قبیل: خشوع در نماز، اعراض از لغو، پرداخت زکات، حفظ عفت، امانت داری، بیان می کند و سپس به خلقت انسان و نعمتهای خدا و دعوت انبیاء و معاد می پردازد. عکس العمل اقوام در برابر دعوت نوح و موسی و عیسی و کلا انبیاء الهی در این آیات آمده است.

آیه دارد و از سوره های مکی قبل از هجرت است 118

آشنایی با سوره ها صفحه: 37

نور

نور

خداوند نور آسمانها و زمین و تجلی بخش هستی است

هم « افک » آیه 35 و بعد از آن مطالعه شود که آیه معروف (الله نور السموات ...) است. داستان در آیه 11 بیان شده است

این سوره، از سوره های مدنی است و مشتمل بر آیات حدود الهی و نمونه های دیگری از تشریع و قانونگذاری و حجاب و مسائل تربیتی و آداب و اخلاق معاشرت و ورود به خانه ها و کنترل چشم از گناه و رعایت عفت و ترک خودآرائی و خودنمایی زنان در خارج از خانه می باشد. پیام سوره، گردن نهادن به دین خدا و اطاعت از فرستاده اوست

آیه دارد و در حدود سال 10 هجری نازل گشته است 64

با تلاوت این سوره، عفت خانواده و اولاد خود را حفظ کنید. « در حدیث است که

نیز: به زنان این سوره را بیاموزید که دارای موعظه است

آشنایی با سوره ها صفحه: 38

فرقان

فرقان

فرقان یکی از نامه های قرآن است. به این اعتبار که این کتاب، جدا کننده حق از باطل و هدایت از گمراهی است. به آیه اول رجوع شود

این سوره کلا در تقویت روحی پیامبر در تبلیغ مکتب و استقامت در رویارویی با مشرکین و عناد و لجابت آنهاست. طرح کردن قیامت و حسرت های مردم در آن روز، برای بیدار کردن وجدان بشری از غفلت است. در این سوره از نعمتهای خورشید، شب و روز، باد و دریا و ... یاد شده و آمده است. در مکه نازل شده و 77 آیه « عباد الرحمن » از آیه 63 به بعد صفات متعددی برای دارد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 39

شعراء

شعراء

در 4 آیه آخر این سوره، سخن از شاعران بیهوده گوی بی تعهد و عمل، و نیز ستایشی از

شاعران مؤمن و عمل کننده و یادآوران خدا و پیروزمندان بعد از ستمدیدی، به میان آمده است

این، شیوه ای است برای محتوا و جهت دادن به یک نهادی که در جامعه وجود داشت و

استفاده از سنگر شعر در راه تعهد و ایمان است

این سوره هم مانند بیشتر سوره های مکی در رابطه با عقیده و توحید و نبوت و معاد و بهشت

و دوزخ مطالبی دارد و از سرگذشت موسی و ابراهیم و نوح و هود و صالح و لوط و شعیب یاد

می کند و در نهایت به اسلام و پیامبر اشاره دارد

است. «جامعه» 227 آیه دارد و در حدود سال 4 بعثت در مکه نازل شده است. نام دیگر سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 40

نمل

نمل

در آیه 18 عبور سلیمان را همراه با سپاه جن و انس و پرندگان که مسخر فرمان او بودند، از

وادی مورچگان، بیان می کند و توجه مردم را به عظمت آفرینش در مورچه معطوف می کند

هم نقل شده است. «سلیمان» بخاطر داستان سلیمان، این سوره به نام

در این سوره هم بخاطر تدبیر و عبرت از تاریخ، سرگذشت تعدادی از انبیاء و موضعگیری مشرکین

مکه و مشرکان سابق را در امت های گذشته به یاد می آورد و فرجام کار مؤمنان و مخالفان را

تصویر می کند

این سوره که 93 آیه دارد، قبل از هجرت، در سال هشتم بعثت در مکه نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 41

قصص

قصص

در این سوره، قصه هایی از ولادت موسی تا نبوتش و مبارزه اش با فرعون و نجات بنی اسرائیل

از استضعاف، و نیز زراندوزی قارون و سرنوشت تلخش، بیان شده است

این سوره که قبل از هجرت در مکه نازل شده (حدود سال 11 بعثت) در دوره سختی و شدت و

رنج مسلمانان، مقایسه ای است با شتاد بنی اسرائیل در چنگ فرعون، و نویدی است برای

پیروزی و وراثت زمین و امامت تاریخ و شکست طاغوتها

داستان موسی و فرعون، در اینجا نقش سمبولیک خود را در نشان دادن مبارزه دائمی حق و

باطل و پیروزی نهائی حق، بخوبی ایفا می کند

در آیه 25 آمده، آنجا که دختر شعیب، پیش پدر از کمک موسی به آنها در « قصص » کلمه کشیدن آب از چاه برای گوسفندان شعیب، تعریف کرده و آن قصه را بازگو می کند. از آیه 76 به بعد از روش زراندوزی و تکبر قارون انتقاد شده و سرنوشت مذلت بار و فرو رفتن او را در زمین بیان می کند

این سوره 88 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 42

عنکبوت

عنکبوت

با تشبیه کردن کافران در عقاید الحادی خودشان به عنکبوت که سست ترین خانه ها را دارد و تار و پودش در برابر بادهای درهم می ریزد، سستی بنای اندیشه های مشرکان و ماده گرایان را بازگو می کند که حباب اندیشه هایشان بر روی سرابی خیالی و پوچ استوار شده است. آیه 41 این حقیقت را گفته است

این سوره مکی که قبل از هجرت بعد از سوره روم نازل شده، کلا درگیری ایمان آوردندگان را با فتنه انگیزی ها و کارشکنی ها و اغواهای مخالفان بیان می کند و نمونه هایی چند از زندگی ابراهیم و انبیاء دیگر و فداکاری هایشان در راه خدا می آورد و مؤمنان را بیاد تکالیف و تعهدات و صبر در این راه می اندازد. مشتمل بر 68 آیه

آشنایی با سوره ها صفحه: 43

روم

روم

در آغاز سوره، از پیروزی روم پس از شکست خوردنش از ایران خبر می دهد. این پیشگویی و حادثه مربوط به صدر اسلام است و در واقع نوید پیروزی امت مسلمان را پس از شکست دو ابر قدرت آن روز جهان می دهد و تقویتی است برای مسلمین آن روز که مورد آزار مشرکین مکه قرار داشتند و آینده ای تابناک را در افق حیات بشری نشان می دهد در چندین آیه متوالی آیات و نشانه های الهی را با ذکر مصداق، از مخلوقات و پدیده های زمینی و آسمانی بیان کرده، سپس انسانها را متوجه فطرت خدا آشنای خودشان می کند: آیه 30 و 42 و در نهایت، باز

گریزی است به مسئله مهم یعنی معاد و حیات جاودان پس از مرگ

هفتاد و نهمین سوره ای است که با 60 آیه، در مکه و قبل از هجرت نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 44

لقمان

لقمان

سوره به نام لقمان حکیم است و در آیات 12 تا 20 موعظه های حکیمانه ای را از لقمان به پسرش بیان کرده است، که درباره خدا و دین و برخورد انسانی با مردم و میانه روی در رفتار است.

در مجموع، این سوره، پیام توحید و حکمت و معرفت و معاد را بیان می کند و فطرت بشری آدمیان را مورد خطاب قرار می دهد تا از طریق توجه به نعمتهای الهی، به شناخت و اطاعت او بگردن نهاده و به سعادت ابدی برسد.

در مکه و نزدیکیهای هجرت نازل شده است و دارای 34 آیه می باشد

آشنایی با سوره ها صفحه: 45

سجده

سجده

در آیه 15 این سوره، از نشانه های بارز مؤمن، این را می گوید که هنگام یادآوری آیات و نشانه های خدا، به علامت تعظیم و سپاس، به خاک افتاده و در پیشگاه او سجده کرده و خدا را می نامد دیگر این سوره است. هنگام تلاوت آیه سجده واجب است که سجده « مضاجع » . ستایید نمائیم.

هدف کلی سوره، اقامه دلیلی است در مورد مبدا و معاد و زدودن شک از دلها و در رابطه با نبوت و قرآن، اشاره هائی هم به مؤمنان و فاسقان دارد و از پاداش و عذاب، سخن می گوید. و سرگذشت موسی و قوم او بعنوان یک نمونه مطرح می شود

این سوره 30 آیه دارد و در مکه در اوائل بعثت پیامبر نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 46

احزاب

احزاب

حزبها و قبائل مشرک عرب، برای ریشه کن کردن اسلام و نابودی مسلمین دست به دست

داده و ائتلاف نمودند و مدینه را محاصره کردند و جنگ خندق پیش آمد

واکنش روانی و عکس العمل مسلمانان در برابر این محاصره نظامی و نقش تخریبی ستون

پنجم (یهود داخل مدینه) و سر انجام کار، از مسائلی است که در خلال آیات 9 تا 27 ذکر شده و

بسی آموزنده است. به همین جهت هم شروع سوره، با فرمان خدا مبنی بر اطاعت نکردن از

کافران و منافقان است.

در قسمتهای بعدی رابطه پیامبر را با مؤمنین و منافقین و همچنین همسرانی و نیز تذکر نکات

اخلاقی و تربیتی را در بر دارد و اینکه آنها الگوی مردم اند و نیک و بدشان تاثیر فراوان دارد و بر

خوبیها و فسادهایشان، پاداش یا عذاب دو برابر خواهد بود. از آیه 36 به بعد به ماجرای ازدواج

(پیامبر با زن پسر خوانده اش - زید - اشاره شده و در آیه 40 خاتم انبیاء بودن حضرت محمد(ص

بیان شده است و در اواخر سوره، علیه منافقین افشاگری می کند. در حدیثی بیان شده که در

این سوره، رسوائیهای مردان و زنان قریش بیان شده است

این سوره 73 آیه دارد و در سال 6 هجری در مدینه نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 47

سبا

سبا

نام قومی است که همزمان با سلیمان می زیستند و حاکمشان یک زن (بلقیس) بود. از آیه 15

به بعد بخشی از داستان آنان را در رابطه با سلیمان بیان می کند و نیز داستان داود را نقل می

نماید. در این سوره آیاتی هم از توحید و رسالت و آخرت (این سه پایه دعوت همه انبیاء) آمده

است. رسالت جهانی پیامبر اسلام در آیه 28 آمده، و در کل، حمایت از رسول الله در دعوت

الهی اش می باشد

هشتاد و سومین سوره ای است که در مکه و قبل از هجرت نازل شده و 54 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 48

فاطر

فاطر

در اولین آیه، با این صفت، از خدا ستایش شده، خدائی که آسمانها و زمین را با شکافتن پرده

عدم، بوجود آورد

است. باز در همین آیه اول از فرشتگان بعنوان رسولانی که حامل « ملائکه » نام دیگر سوره

فرمان خدا و مجری اوامر او در جهان هستند یاد شده است

این سوره، شامل قدرت و حکمت و نعمتهای بزرگ آسمانی و زمینی خداوند، در رابطه با توحید و ربوبیت اوست و اینکه خلقت انسان و آمد و رفت شب و روز و تسخیر ماه و خورشید و آبها و ماهیهای دریاها همه در جهت شکر انسان و حرکت او بسوی صاحب نعمت و شناختن و اطاعت اوست.

آیه دارد و در مکه نازل شده است. به استثنای چند آیه که مدنی است 54

آشنایی با سوره ها صفحه: 49

یس

یسقلب قرآن

در این سوره که با پیامبر سخن گفته شده، پایه های سه گانه دین (توحید، نبوت، معاد) مطرح شده و نیز حالت مردم را در قبول و رد دعوتها، و سر انجام مجرمین و متقین را در قیامت بیان کرده است.

و از رویش گیاه در زمین مرده، روئیدن باغها و میوه ها، زوجیت عمومی در مخلوقات، شب و روز و نشانه بر خدا یاد شده است. « آیه » و ماه و خورشید حرکت کشتی ها در دریا و ... بعنوان هم معروف « ریحانة القرآن » هم نامیده شده است. و همچنین به « قلب قرآن » این سوره است. پنجاه و نهمین سوره ای است که در مکه نازل شده است و 83 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 50

صافات

صافات

در آیه اول، خداوند به فرشتگان به صفت کشیده شده، یا به صفوف منظم پیکار گران و مجاهدان، یا پرندگان منظم و به صف کشیده در پرواز، یا صفوف نمازگزاران، سوگند یاد کرده (است). (بنا به تفسیرهای گوناگون در کلمه صافات

روح کلی سوره، بیان توحید و رد عقاید مشرکین، بخصوص در زمینه خویشاوندی خدا با جن یا مخلوقات دیگر می باشد. مسئله معاد و پادشاهای بهشت و کیفرهای جهنم موضوع دیگر این

سوره است. به داستان نوح و امتحان ابراهیم بوسیله فرمان ذبح اسماعیل، و همچنین داستان

لوط و یونس هم اشاره ای شده است

این سوره که 182 آیه دارد، در اوائل بعثت در مکه نازل گشته است

آشنایی با سوره ها صفحه: 51

ص

ص

محور سوره، دعوت پیامبر به توحید و اخلاص در عبودیت است. از این رهگذر موضع موافقین و

مخالفین و رویارویی جبهه حق و باطل و سر انجام دو گروه است. قیامت و مسئله خلقت انسان

و امر خدا به سجود بر آدم و سر باز زدن ابلیس و دشمنیهای ابلیس با بنی آدم در جهت اغواء و

گمراه کردن و اینکه فقط مخلصین از دام شیطان می رهند، از مسائل دیگر این سوره است

این سوره که 88 آیه دارد، حدود سالهای 4 و 5 بعثت پیامبر در مکه نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 52

زمر

زمر

از آیه 70 تا آخر سوره، بیان می کند که در قیامت که روز کیفر و پاداش کافران و متقین است،

گروه گروه، مردم به سوی سرنوشت و جایگاه ابدی خودشان (دوزخ یا بهشت) سوق داده می

گرفته ها) است. به این مناسبت که در آیه 20 از غرفه های چند (« غرف » شوند. نام دیگر سوره

طبقه متقین در بهشت یاد شده است

در این سوره، در مورد اخلاص دین برای خدا و بیدار ساختن قلوب برای پذیرش حق، و مقایسه

حال و سرنوشت مؤمنین و مشرکین در دنیا و آخرت، مطالبی بیان شده است. و در مجموع،

سوره، سوره پاداش ها و کیفرها و نتایج اخروی اعمال ما در دنیا است

این سوره مکی است و 75 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 53

مؤمن

مؤمن

یاد می کند. « مؤمن آل فرعون » از آیه 27 به بعد از

مردی که در بطن نظام طاغوتی فرعون، مخفیانه به دعوت موسی گرویده بود و به نفع او در مجامع دولتی تبلیغ می کرد و از موسی در مقابل توطئه های خائنانه فرعون و وابستگانش دفاع می نمود.

است. یعنی بخشنده گناه و خطاپوش در آیه 3 با این صفت از خدا یاد « غافر » ، نام دیگر سوره است یعنی نعمت پایدار و در همین آیه از خداوند با عنوان « طول » شده است. نام دیگر سوره صاحب نعمت (ذی الطول) یاد شده است.

از مطالب دیگر این سوره، درگیری هواداران حق و باطل است، قدرت مطلقه خدا در قیامت، رمز سرنگونی قدرتهای باطل و جبار پیشین، دعوت موسی، تقسیم بندی مردم در رابطه با اعمالشان در قیامت و ... می باشد.

این سوره مکی که دارای 85 آیه می باشد، در سالهای قبل از هجرت نازل شده است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 54

فصلت

فصلتحم. سجده

این قرآن کتابی است که آیتش برای مردمی که علم و آگاهی دارند، بخش « : در آیه 2 می گوید بخش نازل شده است .»

هم یاد شده زیرا در آیه 12 از زینت کردن و آراستن آسمان توسط « مصابیح » این سوره به نام ستاره ها که چراغهایی هستند سخن به میان آمده است.

می شناسند. « حم. سجده » این سوره را بعضی هم به نام

قرآن، رسالت، خدا، آخرت، وحی، توحید، از مسائل دیگر این سوره می باشد. سوره فصلت،

تجلی قدرت مطلقه خداوند است، هم در دنیا و در رابطه با هلاک کردن مکذبین و ظالمین و هم

در آخرت و هنگام حسابرسی اعمال بندگان

آیه دارد و در اوائل بعثت در مکه نازل گشته است 54

آشنایی با سوره ها صفحه: 55

شوری

شوری

در آیه 38 اصل اجتماعی شورا در امور اجرایی، از صفات مؤمنانی به حساب آمده که اهل تقوا و

نماز و انفاق و همیاری هنگام ستمدیدی می باشند

محور این سوره، وحی و محتوای پیام های آن است و حالت پذیرش یا انکار مردم نسبت به آن و برخی از نشانه های خدا و نیز نتایج اعمال و راه مستقیم الهی بیان شده است و باز، نقبی به آخرت و سرای ابدی در آن جهان، و همچنین بیان بعضی از نعمتهای الهی.

این سوره مکی که 53 آیه دارد یکسال قبل از هجرت نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 56

زخرف

زخرف

اگر بخاطر این «: در آیه 33 تا 35 در بیان بی ارزشی جلوه های مادی و فریبنده دنیا می خوانیم نبود که مردم امتی یکپارچه و همسان باشند، خداوند برای کافران، خانه هائی با سقف های نقره گون و بالاخانه ها و درها و تخت ها و زیورها و ... قرار می داد.»

با بیان این معنی، خداوند ارزش را به آخرت و آنچه باقی است می دهد و نوعی جدل و بحث در مورد معتقدات بی اساس مشرکین انجام گرفته و از اتکاء آنان به اندیشه های خرافی که میراث نیاکان است انتقاد شده است تا زمینه قلبی برای ایمان، آماده گردد

در بخشی دیگر از شیوه استخفای فرعون و معیارهای غلط آنان در ارزشیابی یاد شده و بعنوان نمونه از دعوت عیسی یاد شده است

از جمله مسائل دیگر این سوره، تصحیح اعتقادات خرافی، جدال توحیدی، آیات قیامت، فرستادن انبیاء، به خصوص ابراهیم و موسی و عیسی می باشد

این سوره مکی است. دارای 89 آیه بوده و حدود سالهای 5 و 6 بعثت نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 57

دخان

دخان

منتظر روزی باش که آسمان دودی فرا گیرنده مردم را فراهم می آورد و «: در آیه 10 می گوید عذابی دردناک است.»

بعضی این دود را از علائم رستاخیز و پیش درآمد قیامت دانسته اند، برخی گفته اند در قیامت، بعنوان عذاب، دودی که چشم و گوش منافقان را پر می کند ظاهر خواهد شد

بعضی هم این را تحقق یافته می دانند و می گویند در اثر تکذیب و روگردانی مردم از دعوت پیامبر قحطسالی و تنگدستی چنان کرد که مردم وقتی با چشم های ناتوان به آسمان نگاه می کردند، آن را پر شده از دود، می دیدند. در هر صورت، سوره متضمن بیم دادن کسانی است که در قرآن و دعوت حق شک دارند و آنان را نسبت به عذاب دنیا و آخرت، هشدار می دهد.

و داستان موسی و سر انجام فرعون را نمونه ای از عذاب دنیوی، و کیفرهای گوناگون جهنم را نمونه ای از عذاب دنیوی، و کیفرهای گوناگون جهنم را نمونه ای از عذاب آخرت بیان می کند، و پاداش متقین را هم بیان می کند.

این سوره 59 آیه دارد و در سال 4 بعثت، در مکه نازل گردیده است. توصیه شده که این سوره در نمازهای واجب و مستحب خوانده شود.

آشنایی با سوره ها صفحه: 58

جائیه

جائیه

اینکه در قیامت، هر امتی به زانو در می آید و برای رسیدگی به حسابشان حاضر می شوند در آیه 28 ذکر شده است. مظهري است از سلطه کامله خداوند در قیامت

سوره با بیان مطالب توحیدی و شریعت پیامبر و لزوم توجه به آیات و نشانه های الهی شروع شده و با بیان تهدید آمیز نسبت به مستکبران اعراض گر از آیات خدا و هوا پرست و گمراه ادامه می یابد و با بیان ثبت اعمال و بازبینی آن در قیامت و کیفرهای اخروی پایان می گیرد.

است. « دهر » و « شریعت » ، از نامهای دیگر سوره

از سوره های مکی است و مشتمل بر 37 آیه بوده و در سال 8 بعثت نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 59

احقاف

احقاف

حضرت هود، قوم خودش (عاد) را در سرزمین احقاف، از عذاب خدا بیم : در آیه 21 می خوانیم

احقاف در قسمت جنوبی عربستان بوده و الآن آثاری از آن باقی نمانده است. « داد

هلاکت قوم هود و اقوامی دیگر در پیرامون مکه و نیز ایمان آوردن گروهی از جن، همچنین

مطالبی درباره معاد، توحید و نبوت، از مسائل دیگر این سوره است

و در پیام پایانی سوره، فرمان صبر و بردباری به پیامبر می دهد این سوره با 35 آیه، در مکه نازل شده است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 60

(محمد ص)

(محمد ص)

در دومین آیه این سوره آمده است. «ص» «محمد» نام

سوره، توصیفی است از کافران و روش ها و عملکردهای آنان و نیز توصیفی است از مؤمنان و اعمال نیک و صفات پاکشان. از نعمتهای نازل بر مؤمنین و عقوبتهای وارده بر کافران سخن می گوید. مقایسه ای است میان این دو جناح حق و باطل در دنیا و آخرت. و بیانگر این است که مقابله و مخالفت آگاهانه کفار با پیامبر و دین خدا فقط به زیان خودشان خواهد بود است. چرا که عنصر بارز جنگ با کفار و فرمان موضعگیری قاطع در «قتال»، نام دیگر این سوره برابرشان، از پیشانی این سوره انقلابی آشکار است، همچنانکه از لحن آیات هم پیداست این سوره در مدینه و در دوره قدرت و آمادگی رزمی مسلمین نازل شده است و 38 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 61

فتح

فتح

در آیه اول از پیروزی بزرگی که به یاری خدا نصیب پیامبر شد، یاد شده است. فتحی که در «فراهم آمد. پیامبر همراه 1400 نفر به جنگ مشرکین بیرون آمد. امیدی به «صلح حدیبیه بازگشت پیروزمندانه و سلامت نبود ولی سرانجام با قرارداد آتش بس 10 ساله، بدون درگیری به مدینه بازگشتند

همین قرارداد، پیروزی های بزرگ دیگری بدنبال داشت، مانند فتح خیبر در سال هفتم هجری و فتح مکه به همراه 12 هزار سرباز مسلمان در سال 8 هجری و مسلمان شدن تعداد زیادی از فتح «مشرکین در این فاصله. (به فتح مکه در آیه 27 این سوره اشاره شده است) اینهاست آن که سوره به آن نام، مشهور گشته است. سوره بیشتر مربوط است به امور داخلی «مبین مسلمین در ارتباط با بیعت مردم و سخنان عافیت طلبان و جوسازان و همچنین اشاره به خلق و خوی جاهلی مردم در گذشته و راه مبنی بر تقوا که پیامبر آورده در آخرین آیه ضمن بیان رسالت

اشداء علی الکفار رحماء بینهم» : محمد، به خصوصیات اصحابش اشاره می کند از جمله به «
یاران پیامبر(ص) نسبت به کفار شدید و سخت گیرند اما نسبت به یکدیگر مهربان می باشند
این سوره در سال 6 هجری در مدینه پس از قرار داد صلح حدیبیه نازل شده و دارای 29 آیه می
باشد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 62

حجرات

حجرات

در آیه 4 نکو هشی از آندسته بی خردانی شده که بدون رعایت نکات اخلاقی از بیرون و پشت
پنجره با فریاد، پیامبر را صدا می کردند

این سوره مشتمل است بر نکاتی از ادب و اخلاق مسلمان در رابطه با خدا و پیامبر و جلو
نیفتادن از آنها، و سفارش به اصلاح بین مسلمانان و هموعان و برخی نظامات اجتماعی، و کلاً
سوره ای است اخلاقی، که از تمسخر و استهزاء، سوء ظن، تجسس و غیبت نهی می کند و از
آیه 13 - « ان اکرمکم عند الله اتقاکم » همه مردم، کسی را برتر می داند که با تقوا است .

این سوره که 18 آیه دارد، مدنی است و در سال 7 هجری نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 63

ق

ق

بستر کلی این سوره، معاد و احوالات مردم در قیامت است و در کنار این مسئله، از خلقت
انسان تا مرگش و پس از مرگ و بعضی از پدیده های آفرینش و نعمت های خدا سخن به میان
آمده است و بادی از بعضی اقوام تکذیب کننده که گرفتار عذاب خدا شدند

آیه دارد و در سال پنجم بعثت در مکه نازل شده است. و دعوت سوره، به تحمل و استقامت 45
و صبر، در برابر حرفهای مشرکین است

آشنایی با سوره ها صفحه: 64

ذاریات

ذاریات

سوگند به فرشتگان دارای این صفت، یا بادهائی که گرد و خاک را، یا ابرها را می پراکنند، در

نخستین آیه آمده است. اشاره ای است به تدبیر عمومی خدا در جهان از طریق فرشتگان یا

یادها

سوره، بیان کننده معاد، و نقش تربیتی و سازندگی آن در عمل دنیائی انسان، و صفات متقین و

داستانهایی از ابراهیم و موسی و قوم عاد و ثمود و قوم نوح است و بیان زوجیت عمومی در

است (آیه 56) و در پایان هشداری « عبادت » جهان خلقت و بیان فلسفه آفرینش جن و انس که

به ستمگران و کافران

چهل و هفتمین سوره ای است که در سال 7 بعثت در مکه نازل شده است و 60 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 65

طور

طور

در اولین آیه به کوه مقدس طور در سینا که محل مناجات موسی (ع) با خداوند بوده، سوگند یاد

شده است

سوره، یادآور قیامت و بهشت و جهنم و بیانگر نعمتهای بی پایان بهشتیان و عذاب های گوناگون

مکذبین و کفار در دوزخ است و نیز احتیاج و مجادله ای با مشرکین و تردیدشان در ایمان آوردن و

نقد تفکر الحادی و مشرکانه و در پایان باز هم دعوت به صبر

این سوره با 49 آیه در سال 4 بعثت در مکه نازل گردید. در احادیث، زیاد خواندن آن سبب

خلاصی از زندان بیان شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 66

نجم

نجم

در آغاز سوره، به ستاره آهنگام که فرود آمده و غروب کند سوگند یاد شده است

است و اعلام وحی، توبیخ « معاد » و « نبوت » « ربوبیت » هدف کلی سوره، تاکید بر سه رکن

مشرکین از اعراض، مردم شناسی، توحید و تنذیر، از موضوعات دیگر این سوره است. کلا سوره

تشویق به پذیرش دعوت است و انتقاد از روی گردانی از قرآن و پیامبر

را ستاره فروزان قرآن دانسته اند که برای بشر فرود آمده است. این « نجم » برخی هم مراد از

سوره با 62 آیه، مکی است

آشنایی با سوره ها صفحه: 67

قمر

قمر

و دو پاره شدن ماه، بنا به درخواست مشرکین از پیامبر اسلام بعنوان « شق القمر » آیه اول، به معجزه و نشانه ای از قدرت خدا اشاره کرده است

این سوره بطور کلی به انذار و بیم دادن مکذبین بهانه جو پرداخته است و از هلاکت امتهای تکذیب کننده گذشته همچون قوم نوح و عاد و ثمود و لوط و آل فرعون، شاهد آورده است و در پایان، از عاقبت جهنمی مجرمین و فرجام خوش متقین یاد می کند
با 55 آیه در سال 4 بعثت نازل شده و از سوره های مکی است

آشنایی با سوره ها صفحه: 68

رحمن

رحمنعروس قرآن

نام خداوند است که بعنوان آموزگار قرآن و آفریدگار بشر و آموزنده بیان، ذکر شده است. (آیه اول).

سوره رحمان، در خطاب به جن و انس، از آفرینش جهان و از نعمتهای فراوان و گوناگون خدا در فبای آلاء « دنیا و بهشت و نیز از عقوبت های اهل دوزخ، سخن گفته است و با تکرار 31 بار آیه در این سوره نسبتاً کوچک می پرسد که به کدام یک از نعمتهای « ربکما تکذبان
!پروردگار ترا تکذیب می کنید؟

معروف بوده است. « عروس قرآن » و این سوره در زبان ائمه به

آیه دارد. این سوره را بعضی مکی و بعضی مدنی دانسته اند 78

آشنایی با سوره ها صفحه: 69

واقعہ

واقعہ

یکی از نام های رستاخیز و قیامت است، حادثه ای که بی شک واقع خواهد شد و در آغاز سوره از وقوع آن و مشخصات و آثارش خبر می دهد و تا پایان سوره از حالات اهل بهشت و جهنم در آخرت یاد می کند

که فرود آمده از نزد خداوند است اشاره می « قرآن کریم » در بخشی از سوره هم به اهمیت کند. در این سوره مردم به سه دسته تقسیم شده اند: اصحاب یمین، اصحاب شمال و سابقون آیه دارد و در اوائل بعثت در مکه فرود آمده است. به خواندن این سوره بسیار دستور داده 96 شده است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 70

حدید

حدید

در آیه 25 از آهن بعنوان مظهر قدرت و منفعت، در کنار نازل کردن کتاب و میزان (سمبل مکتب و عدالت اجتماعی) یاد می کند. حدید، به اسلحه، به امام، به حضرت قائم(ع) هم تاویل شده است.(مرآة الانوار ص 124 .)

هدف اصلی سوره، تشویق به انفاق در راه خدا است که از ایمان و تقوا سرچشمه می گیرد. اخلاص و زهد و موعظه و معارفی از مبدا و معاد از مطالب دیگر این سوره است. در حدیثی آمده که: چون خداوند می دانست که در آخر الزمان افرادی عمیق و ژرف اندیش پدید خواهند آمد سوره قل هو الله احد و آیاتی از این سوره را (از اول تا آیه 6) نازل کرد.(المیزان ج 19 ص 168 .)

این سوره مدنی است. با 28 آیه در سال پنجم هجری نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 71

حشر

حشر

در آیه 2 بیان می کند که خداوند، برای اولین بار، کسانی را از اهل کتاب (یهود و نصاری) که کفر ورزیدند، (از قلعه هایشان) بیرون می آورد

یهودی ها می پنداشتند که با داشتن حصارها و قلعه ها هرگز مغلوب نخواهند شد ولی بدست پیامبر و مؤمنین شکست خوردند و از پایگاهها و قلعه هایشان بیرون رانده شدند. و این در سایه پیمان شکنی یهود بنی نضیر بود که منافقانه نقش ستون پنجم را در داخل مدینه بازی می هم گفته شده است. « بنی نضیر » کردند. بهمین جهت سوره بنام

این سوره مدنی است و در سال 4 هجری نازل شده است و 24 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 72

ممتحنه

ممتحنه

زنان مؤمنی را که بسوی شما هجرت کرده اند بیازمائید. اگر واقعا ایمان «: در آیه 10 می خوانیم

آورده بودند، آنان را دوباره پیش مشرکین بر نگردانید. زیرا بر آنان حرام می باشند...».

در این سوره، مرز دوستی ها و دشمنی ها و سیاست خارجی مؤمنین، در رابطه با دشمن،

برخی از مسائل تربیتی و همچنین یادی از قیامت، بیان شده است

احکام هجرت و بیعت و ایمان زنان مسلمان، از مسائل دیگر این سوره می باشد. این سوره که با

امتحان «: 13 آیه در سال 10 هجری در مدینه نازل شده، دو نام دیگر هم دارد، که عبارتند از «،

« زن) آیات 1 تا 9 بمناسبت جاسوسی شخصی به نفع مشرکین و دادن گزارش نظامی (« مرأة

از تصمیم مسلمین به جنگ با مشرکین نازل شده و بهمین جهت آیات، از داشتن رابطه

دوستانه با مشرکین نهی کرده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 73

صف

صف

خداوند پیکار گرانی را که در راه او، همچون صفی فولادین و بنیانی استوار می جنگند دوست

می دارد. این مطلب در آیه 4 از این سوره بیان شده است

این سوره، تشویق و تحریک مسلمین به مبارزه با دشمن، و معرفی اسلام، بعنوان فروغی

الهی و فروزان می باشد و نوید غلبه و حاکمیت این آئین را بر ادیان دیگر می دهد

است. بمناسبت اینکه در آخرین آیه اش دعوت عیسای مسیح « حواریین » ، نام دیگر این سوره

برای نصرت دین خدا بیان شده است. « حواریین » از

است. این سوره که 14 آیه دارد در « جهاد » و « عقیده » کلا محور آیات این سوره بر دو موضوع

سال دوم هجرت در مدینه نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 74

جمعه

جمعه

شدن مردم در مساجد و مجالس « جمع » جمعه، روز بزرگ و عید هفتگی اسلامی است. روز

دینی است، روز برپائی نماز پر شکوه جمعه (این عبادت سیاسی - اجتماعی) و اقامه این شعار است.

در این سوره، پس از توصیف خدا و بیان فلسفه بعثت و رسالت، و اشاره به قوم یهود در رابطه با می کند. (آیه 9 «نماز جمعه» دین، دعوت به).

در رکعت اول نماز جمعه، این سوره خوانده می شود. و جمعه و نماز جمعه در فرهنگ اسلام، نقش بسزائی در تربیت و تهذیب و تعلیم، و تحکیم پایه های جامعه اسلامی دارد.

سوره جمعه 11 آیه دارد و در سال 2 هجری در مدینه نازل شده است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 75

منافقون

منافقون

در این سوره، به تشریح اخلاق و شیوه های منافقین و خصوصیت های روانی آنان، همچنین دشمنانی سر سخت «توطئه ها و دروغپردازی هایشان پرداخته و مسلمانان را از آنها بعنوان» بر حذر داشته است.

این سوره هم در نماز جمعه خوانده می شود تا در اثر یادآوری نقش منافقانه دشمنان، (مسلمین همیشه آگاهی خود را حفظ کنند. سوره درباره عبد الله بن ابی (از سران منافقین) نازل شده است.

آیه دارد و در سال 3 هجری در مدینه نازل شده است. و بعضی گفته اند که این سوره در 11 یکی از شبهای جنگ تبوک فرود آمده است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 76

تغابن

تغابن

«یکی از نامهای روز قیامت است که در آیه 9 آمده است. چرا که در قیامت، انسانها «روز تغابن از اینکه برای حیات ابدی آن جهان، چندان کاری نکرده و عمل صالحی ذخیره نکرده اند و یا گناه و معصیت و فساد به همراه آورده اند، احساس ضرر و خسران می کنند و حسرت و افسوس می خورند.

در آیه 9 از رستخیز، با این نام یاد می کند و کلا در این سوره، تشویق فراوانی به انفاق می

نگردد و در قیامت، مغبون و زیانکار به حساب نیاید. « اموال و اولاد » کند تا انسان مفتون

با 18 آیه از سوره های مدنی قرآن محسوب می گردد

آشنایی با سوره ها صفحه: 77

طلاق

طلاق

در این سوره، احکام و مسائلی کلی در مورد طلاق و عده زنان مطلقه و مسائل، و احکام

خانواده و ... بیان می شود

به همین جهت، این سوره نام دیگری هم دارد و آن نساء (زنان) است. در کنار مسائل فوق،

موعظه ها و اندرزهایی و بشارتهایی هم داده شده است. و یادی از هلاکت اقوامی به جهت

سر پیچی از فرمان خداوند

هجرت در مدینه نازل شده و 12 آیه دارد. - این سوره در حدود سالهای 9 7

آشنایی با سوره ها صفحه: 78

تحریم

تحریم

در آیه اول سوره، خداوند از پیامبرش گله و شکوه می کند که چرا برای جلب رضایت بعضی از

همسرانش، آنچه را که خدا بر او حلال کرده، بر خود حرام می کند

این خطاب آمیخته به عتاب و سرزنش، در واقع سرزنش بعضی از آن زنان پیغمبر است که با

رفتارشان باعث چنین عکس العملی از سوی پیامبر شدند. نقل شده که موضوع، مربوط به

روابط خانوادگی بوده است

بعد از ادامه مطلب در چند آیه بعدی، با ذکری از قیامت و عذاب دوزخ و دعوت به توبه، فرمان

جهاد با کفار و منافقین و سختگیری با آنان می دهد و در پایان، بعنوان نمونه ای از همسران

ناشایسته، از زن نوح و لوط یاد کرده و زن فرعون و حضرت مریم را بعنوان الگوهای تعهد و ایمان

و عمل و عفت، معرفی می کند

سوره تحریم مدنی است و در سال 10 هجری نازل شده و 12 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 79

ملک

ملک

رمانروائی و حکومت در دست خدای تواناست. با این فراز، سوره شروع می شود. از خداوند و خلقت زمین و آسمان و حیوانات، سخن می گوید، و از روز قیامت و پاداش و کیفر، و نعمت و نعمت خدا یاد می کند. هدف کلی سوره، بیان ربوبیت و تدبیر عام خداوند نسبت به عالم است. این سوره، بعد از سوره طور، در سال 7 بعثت در مکه نازل شده است و 30 آیه دارد. به خواندن هم معروف است. «تبارک» این سوره، زیاد سفارش شده است به سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 80

قلم

قلمو ان یکاد

سوگند یاد کرده است. «آنچه می نویسند» و «قلم» در آیه های اول سوره، خدا به و درس ناخوانده است، و در میان قوم خود «امی» سوگند به قلم و نوشته، از دین پیامبری که از سوی مخالفین به جنون و دیوانگی متهم شده، اعجاز دیگری از آیات قرآنی است. نازل شده و بعضی گفته اند که دومین سوره نازل شده است. «علق» بعد از سوره این سوره، ضمن دفع اتهام جنون از پیامبر و تاکید روی رسالت او، فرمان اعراض از آنان را می دهد. بعد از مقداری بیان آخرت و بهشت و کیفرها، فرمان صبر و استقامت می دهد. آیه معروف «که برای دفع نظرهای بد است در آخر این سوره می باشد. «... و ان یکاد آیه دارد و در اوائل بعثت در مکه نازل شده است 52

آشنایی با سوره ها صفحه: 81

حاقه

حاقه

«یکی از نامهای قیامت است. قاطع و کوبنده و حتمی و بی کمترین تردید، و اساسا «حاقه خود قیامت، حق است و بدون معاد، زندگی و آفرینش و حیات، پوچ و لغو خواهد بود. این کلمه، در سه آیه اول سوره تکرار شده و سپس به توصیف قیامت، و امت های گذشته و باز هم قیامت و وحی نبوی پرداخته است. در روایات آمده که این سوره درباره علی(ع) نازل شده. او هم حقی بود که تکذیب کنندگان و مخالفینی داشت

این سوره آهنگین و پرطنین با 52 آیه در سالهای 3 یا 4 بعثت در مکه نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 82

معارج

معارج

یاد شده است که فرشتگان و روح بسوی او بالا می « صاحب معارج » در آیه 3 و 4، از خدا با نام روند. آری خداوند، برای معراج و تعالی وجودی انسانها برنامه های تربیتی فراوانی (در تکوین و تشریع) قرار داده است

محور اصلی سوره، روی قیامت و معاد است و این اصل اعتقادی دگرگون ساز و تربیت کننده

بعنوان عاملی جهت کنترل و تقوا معرفی شده است

آیه دارد و در اوائل بعثت در مکه نازل شده است 44

آشنایی با سوره ها صفحه: 83

نوح

نوح

داستان نوح با قومش، بعنوان تجربه ای از تجارب دعوت الهی در روی زمین و موضعگیری های مخالفان و درگیری حق و باطل در این سوره بیان شده است. استقامت نوح در راه دعوت، الهام بخش صبر است و هلاکت قوم نوح، هشدار برای مکذبین

این سوره، بعد از سوره نحل، در مکه و در سال 4 بعثت نازل شده است دارای 28 آیه می باشد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 84

جن

جن

خداوند، انواع گوناگون آفریده و بنده دارد. یکی هم جن است. در این سوره، درباره گروهی از آنان و عکس العملشان در برابر شنیدن آیات قرآن، و دعوت محمد، و دسته های مؤمن و کافر، و مسلم و قاسط از آنان صحبت شده است و مبین توحید ربوبی است می گشاید و او را به قلمرو بیکرانه آفرینش خدا می « آن جهان » این سوره، بروی انسان دری از کشد. تا بدانند که جز خودشان، دیگرانی هم هستند که خدا شناس و عاقل و مطیع سنت

های الهی اند.

این سوره حدوداً در سال 6 بعثت نازل شده است. آن هنگام که پیامبر برای دعوت قبیله ثقیف رفته بود و آنها ضمن رد دعوت، پیامبر را آزار دادند و در بازگشت، خدا این آیات را «طائف» به فرستاد.

و برخی هم گفته اند که پس از وفات خدیجه و ابوطالب و یکی دو سال به هجرت مانده، نازل شده است.

سوره جن 28 آیه دارد و مکی است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 85

مزمل

مزمل

آیه اول را که می خوانیم، با این تعبیر به پیامبر خطاب شده، آن هنگام که در اول بعثت، دعوتش را نپذیرفتند و در فکر توطئه بر ضد او بودند. پیامبر غمگین و «دار الندوة» مشرکان در آورده به خانه رفت و خوابید.

و عبادت شبانه، و کمک گیری از «برخاستن» اما سروش خدائی اینگونه نوازشش داد و او را به نیایش و تلاوت قرآن، و مقاومت در برابر حرفها و مخالفتهایشان دعوت کرد، و از آن حضرت، در برابر برخوردهای سرد و بی مهری های اهل مکه، حمایت نمود در آیه آخر، دستوری مبنی بر نیایش شبانه و تلاوت قرآن به پیامبر می دهد.

(این سوره با 20 آیه در مکه نازل شده است. (اوانل بعثت

آشنایی با سوره ها صفحه: 86

مدثر

مدثر

محمد(ص) به رسالت مبعوث شد، به خانه آمد و از «... اقرء» وقتی که در غار حرا با نزول آیه مشتعل بود. جامعه بخود پیچیده و خوابید. این سوره نازل شده و او را به «وحي» شعله های «فرا خواند. (آیات اول سوره). «تکبیر» و «انذار» و «قیام

و از رسالت (»... اقرء» یا «مزمل» جزو اولین سوره هاست (بقول برخی: دومین سوره و بعد از قیامت و مشرکین و فرشتگان و تنذیر سخن می گوید و از عواملی همچون ترک نماز و اطعام

مساکین و نیز از فرو رفتن در بطالتها و تکذیب قیامت که سبب جهنمی شدن است یاد می کند

آیه دارد و مکی است 56

آشنایی با سوره ها صفحه: 87

قیامت

قیامت

قیامت، نام رستاخیز عمومی و معاد است. روزی که همه از گورها بر می خیزند و به سوی

محشر و سرنوشت ابدی خویش در بهشت یا دوزخ رهسپار می شوند. در اولین آیه به یامت

سوگند یاد شده است. و به بشر، آن روز را یادآوری می کند

در آیات بعد، علائم به روز آن رستاخیز و نیز حالات بشر هنگام جان دادن ذکر شده و با طرح

موضوع عبث نبودن خلقت، استدلال بر فلسفه معاد شده است. 40 آیه دارد و در مکه در سال 3

بعثت نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 88

دهر

دهر هل اتی

گذشته، و او چیزی نبود که یاد شود. « انسان » می کند که بر « روزگاری » در آیه اول اشاره به

می « کفران » و « شکر » از آن پس اشاره به خلقت انسان، و قرار گرفتن او بر سر دو راهی

نماید

از آنجا که محور این سوره، انسان است و عملش و اخلاصش و ایثارش و عاقبت کارش در

است. « انسان » قیامت و نعمت های خوب برای نیکان، نام دیگر این سوره

هم مشهور است. چونکه با این کلمه آغاز شده است. « هل اتی » این سوره به نام

این سوره در مدینه نازل شده و بنا به روایات، در ستایش از علی و فاطمه(ع) است که بخاطر

نذرشان، سه روز روزه گرفتند و هنگام افطار، غذای ساده خویش را به مسکین و یتیم و اسیر،

ایثار کردند (آیه 8) و خود با آب افطار نمودند. در آیات بعد، از نعمتهای خداوند برای اهل بهشت،

و پاداش نیکبها در آخرت، یاد شده و فرمان صبر و مقاومت داده است

نازل شده است. « الرحمن » دارای 31 آیه است و بعد از

آشنایی با سوره ها صفحه: 89

مرسلات

مرسلات

منظور از مرسلات (که در نخستین آیه خداوند به آنها قسم یاد کرده است) یا فرشتگانی است

که پیایی برای فرود آوردن وحی الهی به پیامبران فرستاده می شوند، یا تند بادهائی است که

فرستاده می شوند. علائمی از بروز قیامت و توصیفی از محشر بیان شده است

ویل « تاکید اصلی این سوره روی قیامت است و مکررا تکذیب کنندگان بیم داده می شوند آیه

در این سوره 10 بار تکرار شده است و صحنه هائی از دنیا و آخرت و حقائق « یومئذ للمکذبین

هستی در آن بیان شده است

نازل شده است (بعد از سوره همزه) و 50 آیه دارد. « منا » در سال دوم بعثت در مکه در غاری در

آشنایی با سوره ها صفحه: 90

نبا

نباعم

می کنند، در آیات اول سوره « سؤال » خبر مهم و بزرگ قیامت که مردم درباره اش از یکدیگر

بیان شده است. در بعضی روایات، این نبا به علی(ع) تاویل شده است. (المیزان ج 20 ص

261).

زیرا سوره با این کلمه آغاز می شود و نام «؟ از چه » است یعنی « عم » ، نام دیگر سوره

هم ذکر شده « معصرات » به نام . « از هم پرسیدن » می باشد، یعنی « تساؤل » ، سومش

(است) که در آیه 14 آمده

محور اساسی این سوره، ضرورت و حتمیت قیامت، و استدلال بر آن و توصیف آن می باشد

چون خبر از نظامی متقن و استوار می دهد، بعنوان نمونه ای از آن، برخی از نظامهای طبیعت

در مورد شب و روز و کوه و گیاه و زمین و ... را بیان می کند و آن روز حق را که تخلف ناپذیر

است و مایه حسرت و ندامت کافران، به یادها می آورد

بعد از سوره معارج در سال دوم بعثت در مکه نازل شده و دارای 40 آیه می باشد

آشنایی با سوره ها صفحه: 91

نازعات

نازعات

خداوند در نخستین آیه به نازعات قسم خورده است. نازعات، فرشتگانی هستند که جان مردم را می گیرند، یا روح کافران را به شدت قبض می کنند، یا ستاره هائی هستند که از افقی غایب شده و در افق دیگر پیدا می شوند.

در هر صورت خداوند به فرشتگان، به عنوان واسطه هائی در تدبیر امور جهان سوگند یاد کرده و اهمیت نقش آنها را بازگو می کند. بخشی از نبوت موسی و دعوت او از فرعون طغیان گر بسوی تزکیه و هدایت، نقل شده، آیه 15 به بعد

و در ادامه، این سوره هم بر اساس آخرت و قیامت و اثبات آن و حالت مردم در بهشت و دوزخ نباء « می باشد و در اوائل بعثت در مکه نازل شده و 46 آیه دارد. نزول این سوره بعد از سوره « است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 92

عبس

عبس

سوره، عتاب و ملامت است از اینکه ثروتمندان را بر ضعفا و مساکین مؤمن مقدم بدانند. وارد « ابن ام مکتوم » در حضور پیامبر جمعی از بزرگان قریش در مکه جمع بودند که نابینائی بنام شد. با ورود او یک نفر به جهت ناراحتی از ورودش، چهره در هم کشید و عبوس شد (آن یک نفر یا پیامبر بود یا مردی از بنی امیه: بنا به اختلاف روایات) خداوند از این نحوه برخورد، انتقاد کرده و متذکر برخی نکات اخلاقی و تربیتی می شود.

سوره با یادی از مراحل خلقت انسان و نعمتهای خدا و حیات در زمین و سپس قیامت و چهره نابینا (« اعمی » های خندان و اندوهگین در آخرت، ادامه و پایان می یابد نام دیگرش سوره است.

بعد از سوره نجم، در سال دوم بعثت و در مکه نازل شده و دارای 42 آیه می باشد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 93

تکویر

تکویر

در هم پیچیده شدن خورشید، و تمام شدن نور آن بمنزله پایان نظام این جهان و از علانم قیامت است که در آیه اول به آن اشاره شده است. سپس درباره انکشاف اعمال انسان در آن روز

مطلبی دارد.

سوره تکویر (یا: کورت) بیشتر در مورد معاد است. و در قسمتی هم حمایت و تاییدی از پیامبر
نموده و اتهامات را از او دفع می کند.

در سال اول بعثت در مکه نازل شده و 29 آیه دارد. «تبت» بعد از سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 94

انفطار

انفطار

این سوره هم، در مورد قیامت و سر انجام نیکان و بدان در بهشت و دوزخ می باشد و شکافته
شدن آسمان، بمعنای در هم ریختن این نظام قائم، باز هم پیش درآمدی بر رستاخیز و از جمله
شرائط متصل به قیامت است. و از ثبت و ضبط دقیق اعمال هر انسان مطالبی دارد که توسط دو
فرشته انجام می گیرد.

در سال 3 بعثت در مکه نازل شده است. «نازعات» این سوره، با 19 آیه، بعد از

آشنایی با سوره ها صفحه: 95

مطففین

مطففین

در آیه اول این سوره، نکوهش و هشدار به کم فروشان آمده است و برای اصلاح اقتصادی در
جامعه، از زشتی این کار و بیان عقوبت های سخت اخروی برای آنان و برای تکذیب کنندگان و
فاجران سخنانی گفته شده است و ستایشی هم از ابرار و صالحان

این، آخرین سوره ای است که در مکه نازل شده و در واقع، در سفر هجرت پیامبر قبل از رسیدن
به مدینه نازل گشته است و گویای کمفروشی و اختلال در وزن و کیلی است که مردم مدینه
هم نقل شده است. «تطفیف» گرفتارش بودند. و 36 آیه دارد. بنام سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 96

انشقاق

انشقاق

باز هم از علائم ظهور قیامت، در هم ریختن و پاره شدن نظام جهان بالا بیان شده است (آیه 1)
آنچنانکه در سوره های تکویر و انفطار بیان شد.

این سوره هم مانند سوره های کوچک مکی، تکیه اش روی مبدء و معاد است و سیر انسان را

به سوی خدا و سرنوشت ابدی اش در آخرت، و حساب و کتاب، بیان می کند

بعد از سوره انفطار در مکه نازل شده و 25 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 97

بروج

بروج

در اولین آیه، به آسمانی که دارای برج هاست سوگند یاد شده است. برجهای آسمان، جایگاه

و خط سیر ستارگان در آسمان است. بعضی هم آن را برجهای دوازده گانه فلکی دانسته اند. و

در بعضی احادیث، دوازده برج به دوازده امام تاولیل شده است

در این سوره هشدار و تهدیدی است نسبت به کسانی که مؤمنین را تنها به جرم مؤمن بودن،

آزار می دادند و این را بعنوان آزمایشی از سختیها و مشکلات در پیش پای مؤمنان در راه ایمان و

اعتقاد می داند

که در آتش سوختند - به جرم ایمان - و نیز سپاه فرعون و ثمود، و « اصحاب اخدود » داستان

نمونه ای از مؤمنانی که در راه ایمان، بر شداوند فرعونی صبر و مقاومت کردند بیان شده است تا

امت محمد (ص) هم از استقامت آنان، درس صبر بیاموزند و نوید پیروزی به مسلمین داده شده

است.

این سوره را، سوره پیامبران نیز گفته اند. بعد از سوره شمس و در اوائل بعثت در مکه نازل شده

و 22 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 98

طارق

طارق

در آیه نخست، به آسمان و ستاره های درخشان و ظاهر شونده، قسم یاد شده است

محور سخن در این سوره، معاد است و با بیان قدرت کامل خدا، بر تحقق آن در آینده استدلال

می کند و با بیان اصل خلقت انسان، او را در جهت تربیت معنوی و روی آوردن به فطرت توحیدی

سوق می دهد

نازل شده و دارای 17 آیه می باشد. « بلد » این سوره در اوائل بعثت در مکه و بعد از سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 99

اعلی

اعلی

بیان کرده است و به تسبیح او، که آفریدگار و مدبر جهان است « برتر » در آیه اول خدا را با صفت فرمان داده است

مطرح « نماز » و « ذکر » و « تزکیه » در سایه « فلاح » در این سوره، حیات برتر و جاودانه آخرت، و شده، و همه، در رابطه با توحید الهی است

پیامبر این سوره را دوست داشت و در نماز جمعه و عید فطر و قربان آن را می خواند و ذکر سجده را از آیه اول این سوره الهام گرفته است

بعد از سوره تکویر و در اوائل بعثت در مکه نازل شده و دارای 19 آیه می باشد

آشنایی با سوره ها صفحه: 100

غاشیه

غاشیه

یکی از نامهای روز قیامت است که در آیه اول بیان شده است. فراگیرنده و احاطه کننده مردم، ... از نظر هراس و وحشت، از نظر محاسبه و بررسی اعمال و

در این سوره، مردم از نظر شقاوت و سعادت اخروی به دو بخش تقسیم شده اند و کیفر و پاداش هر یک، در بهشت و جهنم بیان شده است و ربوبیت خداوند یادآوری می شود و در نهایت، بازگشت همه انسانها برای حساب، در نزد پروردگار، مطرح شده است
بعد از سوره زاریات در مکه نازل شده است و 26 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 101

فجر

فجر

در آیه اول، خداوند، به فجر قسم خورده است. به این انفجار نور در خیمه ظلمت شب. جالب نازل شده است همچنانکه در طبیعت هم « لیل » بعد از سوره « فجر » است که بدانیم سوره فرا می رسد. « شب » سپیده دم فجر، پس از

این سوره را، در روایات، سوره حسین بن علی دانسته اند و به خواندن آن توصیه کرده اند. (امام

اقرؤا سورة الفجر في فرائضكم و نوافلكم فانها سورة الحسين بن علي(ع) (تفسير: «ع» صادق برهان ج 4 ص 457).

اینهم جالب است. چرا که قیام کربلای حسین، خود انفجاری فجری از ایمان و جهاد بود در ظلمت شب جور و شرک بنی امیه. و همچنانکه با فجر و آغاز روز، حرکت و حیات مردم، شروع می شود، با خون حسین و یارانش در عاشورا، اسلام جانی تازه گرفت و حیاتی مجدد یافت. در تفاسیر، مصداقهای گوناگونی ذکر شده است. «فجر» مفهوم در این سوره، از وابستگی به دنیا که در نتیجه طغیان و کفران نعمت پدید می آید نکوهش شده و وعده عذاب شدید در دنیا و آخرت داده شده است و در پایان، باز هم گریزی به معاد و تاکید روی رجعت انسان به سوی پروردگار، آمده است.

چهلمین سوره ای است که در سال دوم یا سوم بعثت در مکه نازل شده و 30 آیه دارد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 102

بلد

بلد

منظور، شهر مکه، زادگاه و وطن پیامبر است که در اولین آیه این سوره، خداوند به آن، سوگند یاد کرده است.

سوره، خلقت انسان را در رنج و سختی، (بعنوان کوره ای از حوادث در جهت ساخته و پرداخته شن انسان) بیان می کند و نیز اشاره ای به اینکه بر کارهایش نظارت می شود و بنا بر این باید صبر « و « صبر بر طاعت » . در آزادی اسیران، اطعام گرسنگان و سفارش به صبر و رحمت بکوشد در این سوره بطور ضمنی آمده است. « صبر بر مصیبت » و « از معصیت

در سال 3 بعثت، در مکه نازل شده است و دارای 20 آیه می باشد. «ق» بعد از سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 103

شمس

شمس

نخستین آیه، مشتمل بر سوگند به خورشید و فروغش می باشد.

در سایه تزکیه نفس، و زیان و « فلاح » : پس از چندین سوگند متوالی، پیام سوره این است که تباهی، در اثر پوشاندن و گمراه ساختن نفس می باشد.

شاهدی بر سخن فوق است که در سوره آمده است. « ناقة صالح » داستان ثمود در رابطه با بعد از سوره قدر (و به نقل برخی بعد از سوره حج) در سال دوم بعثت در مکه نازل شده و 16 آیه دارد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 104

لیل

لیل

خداوند، به شب، هنگامی که جهان و انسانها را فرا می گیرد سوگند خورده است. (آیه 1) شب و روز، خلقت و تلاش انسانها، هدایت الهی، انذار و تبشیر و قیامت و پاداش ... از مطالب این سوره است و توجه خاصی به انفاق اموال در این سوره می باشد نازل شده است. به این ترتیب نگاه کنید: « اعلی » قبل از سوره فجر و بعد از سوره شب - فجر - ضحی و نور - انشراح ... این ترتیب نزولی چند سوره ای است که پیایی آمده، آیا در نظام طبیعت هم چنین نیست؟

از سوره های مکی است و 22 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 105

ضحی

ضحی

خداوند به روشنائی روز و فراگیری شب قسم یاد کرده که پیامبر را رها نکرده است (آیات 1 - 3).

می دانیم که مدتی وحی از پیامبر قطع شد و این بهانه ای برای عیيجوئی مشرکین بود که خداوند با فرستادن این آیات در جهت تقویت روحی و تأیید پیامبر رحمت خود نازل کرد در مکه و اوائل بعثت نازل شده « مزمل » سیزدهمین سوره است که بعد از سوره قلم و قبل از و 11 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 106

انشراح

انشراح

شرح صدر و فراخی سینه، کنایه از ظرفیت زیاد، برای دریافت حقائق و تحمل سختیهای راه

دعوت است. در آیه اول خداوند، عطای چنین شرح صدری را به پیامبر بیان می کند و او را دعوت

به کار مستمر و پیگیر می نماید و نوید می دهد که: با هر سختی، آسانی است

(نانبرده رنج، گنج میسر نمی شود مزد آن گرفت جان برادر که کار کرد)

نازل شده و مکی است (و بعضی گفته اند مدنی است). بعضی این « ضحی » این سوره بعد از

سوره را با سوره قبلش، مجموعاً یکسوره حساب کرده اند

دارای 8 آیه می باشد. « الم نشرح » سوره

است. « شرح » ، نام دیگر این سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 107

تین

تین

در این سوره به انجیر و زیتون و طور سینا قسم خورده شده است

تین و زیتون، نام دو میوه است، یا به درخت این دو میوه قسم خورده شده، و به قول بعضی ها

نام دو کوهی است که دمشق و بیت المقدس بر آن استوار گشته و رمز سوگند یاد کردن به

این دو کوه و به طور سینا آن است که این سه جا، خاستگاه و محل بعثت بسیاری از پیامبران

بوده است. در کنار این سه قسم، به مکه هم سوگند یاد شده، که محل بعثت پیامبر اسلام

است.

بعد از همه اینها، سخن از انسان و آفرینش او و ایمان و عمل صالحش می باشد و اینکه در اثر

بی تقوائی، انسان به پست ترین جایگاهها هم سقوط می کند مگر مؤمنان صالح

در سال سوم بعثت در مکه نازل شده (بعد از سوره بروج) و 7 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 108

علق

علق

می داند، کرمی زالو شکل، اسپرماتوزوئید. « علق » در آیه دوم، مبدء خلقت انسان از

بعضی هم علق را از ریشه تعلق و وابستگی گرفته اند و گفته اند انسان از وابستگی و تعلقات

خلق شده است

اولین سوره ای است که در غار حرا، هنگام بعثت پیامبر، بر او نازل شده است و سخن از

خواندن و آفرینش انسان و تسلیم او و طغیانش به میان آمده است. این سوره مکی است و 19

آیه دارد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 109

قدر

قدر

در این سوره، از شب ارزش آفرینی و اندازه گیری و مقدرات انسان سخن به میان آمده است

شبی که از هزار ماه برتر است (در بعضی روایات شیعه، این هزار ماه به مدت حکومت ظالمانه

بنی امیه تفسیر شده که هزار ماه طول کشیده است (به نقل المیزان جلد 20 ص 474).)

و در یکی از شبهای ماه رمضان (21 یا 23) قرار دارد. و شبی است که قرآن در آن بر قلب پیامبر

نازل گشته است. شب اتصال مطلق میان زمین و ملکوت اعلاست و فرود آمدن فرشته ها از

آسمان، و شب سلامتی است

در مکه نازل شده و 5 آیه دارد و سوره «عبس» این سوره، در حدود سال 4 بعثت، بعد از سوره

ای است بسیار مبارک و با فضیلت

آشنایی با سوره ها صفحه: 110

بینه

بینه

این سوره، بیانگر رسالت عام پیامبر نسبت به همه مشرکین و یهود و نصاری است و دعوت او را

از همه بشریت به آئین حق باز می گوید و صلاح جامعه انسانی را در سایه اعتقاد و عمل می

داند.

می داند و خود محمد «بینه» گرایش مشرکین و اهل کتاب را به ایمان توحیدی، در سایه آمدن

(ص) نمونه و مصداقی از این حجت آشکار برای اندیشه ها و پیروان ادیان دیگر است (امام باقر)

المیزان ج 20 ص 482) به نقل از تفسیر القمی.) «ص» فرموده است: البینه محمد رسول الله

هم مشهور است و این نام از آغاز سوره اقتباس شده است. از نام های دیگر «لم یکن» به نام

است. «انفکاک» و «بریه» «قیامت» «اهل الکتاب» این سوره

بعد از سوره طلاق نازل شده و از سوره های مدنی است و 8 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 111

زلزال

زلزال

در آیه اول وقوع زمین لرزه مهیب را هنگام ظهور قیامت بیان می کند. زلزله ای که در پی آن بر انگیختن مردم برای روز دادرسی عمومی در محشر و پاداش خوبیها و کیفر بدی ها است است. 8 آیه دارد و بعد از سوره نساء در مدینه نازل شده است. « زلزله » ، نام دیگر سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 112

عادیات

عادیات

. عادیات، اسبهای تیز تک و تندرو می باشد که هنگام دویدن، همه صدایش بگوش می رسد خداوند در نخستین آیه، به چنین اسبها و اسب سواران چابک که از سم اسبان آتش می پرد و سحرگاهان بر سر دشمن هجوم می آورند، سوگند می خورد و برخی نکات تربیتی و انسان شناسی و کفران انسان نسبت به نعمتها و مالدوستی شدید انسان، در پی آن مطرح می شود و با اشاره ای به رستاخیز و قیامت، پایان می گیرد.

لحن آیات می رساند که باید در مدینه و پس از تشریع حکم جهاد با دشمن، آیات، نازل شده ذات « باشد. در روایات آمده که این سوره درباره علی(ع) و گروه پارتیزانی او که در جنگ به دشمن شیبخون زدند، نازل شده است که گروههای اعزامی سابق ناموفق « السلاسل بودند ولی این گروه توانستند ضربه خود را بزنند.

نازل گشته است. « عصر » این سوره مدنی است و 11 آیه دارد و پس از سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 113

قارعه

قارعه

. از نام های قیامت است که در سه آیه اول آمده است.

قیامت، کوبنده دلهاست با ترس. و کوبنده دشمنان خداست، با عذاب.

در این سوره از قیامت و حالت خوشی و ناراحتی نیکوکاران و بدکاران سخن گفته شده است.

بعد از سوره ایلاف، در مکه در اوائل بعثت نازل شده و 11 آیه دارد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 114

تکاثّر

تکاثّر

در دو آیه اول از تکاثّر نکوهش شده، یعنی افزون طلبی در ثروت و قدرت، و افتخار کردن به کثرت اموال و قوم و قبیله و عزت اجتماعی. مشرکین برای اثبات عظمت خود از جهت نفرات، حتی مرده های خود را هم در گورستان به حساب می آوردند. چه بازیچه و مشغولیتی!... در بعضی تفاسیر، به قومی از یهود تفسیر شده و در بعضی به دو قبیله از قریش و در بعضی هم به دو گروه از انصار.

این سوره، بعد از سوره کوثر، نازل شده و 9 آیه دارد و از سوره های مکی است

آشنایی با سوره ها صفحه: 115

عصر

عصر

در اولین آیه، خداوند به عصر قسم یاد کرده است

مفسرین، عصر را به معانی گوناگونی بیان کرده اند، از قبیل: عصر نبوت، عصر نزول قرآن، عصر... قیامت، عصر دولت مهدی، نماز عصر، روزگار، و معانی دیگر

در جواب این سه قسم، سوره به بیان خلاصه ای از معارف قرآن اشاره می کند و آن عبارت در بیانی خلاصه و مختصر، مفاهیم بلند و « صبر »، « حق »، « عمل صالح »، « ایمان » : است از فراوانی بیان شده است

این سوره، مکی است و با 3 آیه در سال اول بعثت بعد از سوره انشراح نازل شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 116

همزه

همزه

در این سوره از کسانی که از دیگران عیجیونی کرده و با حرکات چشم و ابر و مسخره شان می کنند و به ثروتهای جمع شده خود مغرورند نکوهش شده است و وعده آتش به آنها داده شده و آیات تنذیری این سوره مربوط به آغاز دعوت و دوران درگیری با اشراف است

بعد از سوره قیامت نازل شده و از سوره های مکی است و 9 آیه دارد

آشنایی با سوره ها صفحه: 117

فیل

فیل

در این سوره داستان فیل سواران ابرهه را که برای ویران کردن خانه توحید، کعبه، هجوم آورده بودند و با قدرت خداوند نابود شدند بطور خلاصه بیان کرده است.

مشهور « عام الفیل » خود این واقعه، که قبل از اسلام رخ داده بود مبدء تاریخ شد و آن سال به گشت. بنا به نقل مورخین، در همان سال هم پیامبر متولد شد و 40 سال بعد از آن ماجرا به رسالت مبعوث گشت.

این تاریخچه و یادآوری آن در قرآن، هشدار است به کسانی که از در جنگ و ستیز با خدا و آئین او وارد می شوند.

در اوائل بعثت در مکه نازل شده و 5 آیه دارد. « کافرون » این سوره هم بعد از بعضی این سوره را با سوره بعدی یکی دانسته اند، چون مطالبشان بهم مربوط است.

آشنایی با سوره ها صفحه: 118

ایلاف

ایلافقریش

است. در رابطه با سوره قبلی، که دشمنان حبشی مهاجم به کعبه « قریش » نام دیگر سوره در کوچ های « قریش » نابود شدند، این کار، بخاطر تجمع خاطر و انس و الفت و ایمنی تابستانی و زمستانی انجام گرفت و در مقابل، از آنان انتظار است که خدا را پرستش کنند. سوره مکی است و بجهت پیوستگی مطالبش با سوره فیل، بعضی ها این دو را یک سوره حساب کرده اند.

نازل شده است. « تین » 5 آیه دارد و در سال 3 بعثت، بعد از سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 119

معاون

معاون

در آخرین آیه، از نمازگزاران سهل انگار و ریاکار که از اطعام و سیر کردن گرسنگان با ظرفهای پر از غذا جلوگیری می کنند نکوهش شده است و اینها همه در ردیف تکذیب کنندگان دین هم گفته شده است. « دین » محسوب شده اند به این مناسبت، این سوره بنام سوره

نقل شده که نزول سوره در باره ابوجهل و کفار قریش بوده است

و در مکه در سال 2 بعثت نازل شده و 7 آیه دارد. « فیل » این سوره بعد از تکاثر و قبل از

آشنایی با سوره ها صفحه: 120

کوثر

کوثر

در اینکه منظور از کوثر، نهری است در بهشت، یا حوضی در محشر، یا ذریه و فرزندان زیاد، یا

علمای امت، یا نبوت و قرآن، یا علم و حکمت یا ... نظریه های گوناگونی وجود دارد

منظور هر کدام باشد، این خیر کثیر را خداوند به پیامبر اعطا کرده است (آیه 1)

این سوره یک سطری که 3 آیه دارد و از اعجازهای قرآن است در جواب عیجونی های مشرکین

می گفتند. « ابتر » نازل شده که بخاطر نداشتن فرزند پسر، پیامبر را مقطوع النسل و

در مکه نازل شده است. سال اول بعثت. بعضی هم گفته اند که در « عادیات » یا « عصر » بعد از

« نازل شده است. « صلح حدیبیه

آشنایی با سوره ها صفحه: 121

کافرون

کافرون

در این سوره، خداوند به پیامبر فرمان برانست از خدایان مشرکین و عقاید باطل آنها را می دهد

.چرا که میان توحید و شرک، هرگز سازشی نیست

نزول این سوره در پی آن بود که بعضی از مشرکین، از پیامبر می خواستند که مدتی بت های

آن را عبادت کنند تا آنها هم خدای محمد را بپرستند. سوره، مسلمانان را از سازش بر سر اصول

هم گفته شده است. « عبادات » اعتقادی و مبانی بنیادی مکتب بر حذر می دارد. بنام سوره

.آیه دارد و بعد از سوره ماعون (یا: فیل) در اوائل بعثت در مکه نازل شده است 6

آشنایی با سوره ها صفحه: 122

نصر

نصر

در این سوره، از نصر و یاری خدا و پیروزی و فتح بزرگ است که از سوی خدا فرا رسیده است و

.مردم فوج فوج به دین خدا می گروند

نازل شده و آخرین سوره ای « منا » سال آخر عمر پیامبر در « حجة الوداع » گفته اند که در ایام است که به نحو کامل و یکجا آمده است. بعد از سوره توبه و 3 آیه دارد

است. چرا که بعنوان آخرین سوره ها، وداعی با پیامبر و پیامبر با امت « تودیع » نام دیگرش محسوب می شود و در آن اشاره ای به وفات رسول گرامی اسلام شده است

آشنایی با سوره ها صفحه: 123

تَبِيت

تَبِيتَمَسْد

ابولهب، و همسر آتش افروز و هیزم کش او از سردمداران مشرکین مخالف پیامبر بودند و آن حضرت را آزار می دادند. در این سوره (آیه 1) نفرین شده که شکسته باد دستان ابولهب و خودش نابود باد.

است. یعنی ریسمانی بافته شده از لیف خرما. در مورد همسر ابولهب « مسد » ، نام دیگر سوره در آخرین آیه می گوید که در گردن زنش در حالت عذاب ریسمانی از این نوع خواهد بود. سوره لهب هم گفته شده است

در اوائل بعثت در مکه نازل شده و 6 آیه دارد. « مدثر » و به قولی بعد از « فاتحه » بعد از سوره

آشنایی با سوره ها صفحه: 124

اخلاص

اخلاصتوحید، قل هو الله

وحدانیت و اوصاف خداوند را بیان می کند و « قل هو الله » یا « توحید » یا « اخلاص » سوره هم یاد شده است. « اساس » بسیار فضیلت دارد معادل یک سوم قرآن است. به نام سوره سوره در جواب درخواست گروهی از یهود که از پیامبر، اوصاف خداوند را پرسیده بودند، نازل شده است

« نسب نامه خدا است. « قل هو الله

نسب نامه خداست. « قل هو الله » : در مورد این سوره، امیر المؤمنین فرموده است که

در اوائل بعثت در مکه نازل شده و 4 آیه دارد. « ناس » این سوره بعد از

آشنایی با سوره ها صفحه: 125

فلق

فلق

در این سوره فرمان به پیامبر است که به خدائی که آفریدگار فلق و سپیده دم است از شر همه پدیده ها و شر ظلمت فراگیر و جادوگران و حسودان، پناه ببرد. بعد از سوره فیل و قبل از ناس در مکه نازل شده و 5 آیه دارد.

آشنایی با سوره ها صفحه: 126

ناس

ناس

در این سوره هم مثل سوره قیلی، خداوند به پیامبر فرمان داده که به پروردگار مردم، فرمانروای مردم و معبود مردم، از شر وسوسه گران از جن و انس پناه ببرد. هم گفته اند. زیرا که در آغاز هر دو، مسئله تعویذ و پناه « معوذتین » ، این سوره و سوره فلق را بردن به خدا از شرور حسودان و افسونگران و جادوگران مطرح شده که دشمنان از طریق جادو و افسون قصد صدمه رساندن به پیامبر را داشتند.

بعضی هم این دو سوره را از سوره های مدنی دانسته اند که با هم نازل گشته اند.

نازل شده و 6 آیه دارد. « قل هو الله » و قبل از « فلق » بعد از سوره « ناس » سوره

با آرزو و امید اینکه با شناخت بهتر و بیشتر قرآن و عمل کردن به این کتاب آسمانی سعادت و این نوشته را به پایان می بریم: « اقبال لاهوری » فلاح را بدست آوریم، با نقل چند بیت از اشعار نقش قرآن چون که بر عالم نشست نقشهای پاپ و کاهن را شکست

فاش گویم آنچه در دل مضمحل است این کتابی نیست، چیزی دیگر است

. چون که در جان رفت جان دیگر شود جان چو دیگر شد، جهان دیگر شود